

slovenské dotyky

ročník XIV číslo 3 marec 2009

cena: 18 Kč/0,6 €

Krátka dlhá cesta

(str. 5-6)

Krst kníh

(str. 11)

Nový film o Jánošíkovi

(str. 14)

Blues Kataríny Alexyovej - Figerovej

(str. 24)

Magdalena Limová Slovenka z pražského divadla

MAGAZÍN SLOVÁKOV V ČR • ČESKO-SLOVENSKÉ VZŤAHY • KULTÚRA A SPOLOČNOSŤ

SPOMIENKY AKTÉROV HISTORICKÝCH UDALOSTÍ

1. DIEL

VZNIK SLOVENSKEHO ŠTÁTU

14. MAREC 1939

ZOSTAVILI: VALERIÁN BYSTRICKÝ, RÓBERT LETZ, ONDREJ PODOLEC

Vydal AEPRESS s.r.o. v spolupráci s Centrom excelentnosti výskumu kľúčových otázok moderných slovenských dejín pri Historickom ústave SAV, Pedagogickou fakultou UK a Ústavom pamäti národa, Bratislava 2007

Tento mesiac si pripomíname sedemdesiat rokov od vzniku Slovenského štátu. Týmto dňom – 14. marcom 1939 – skončilo obdobie druhej Československej republiky, ktoré možno rátať od prijatia Mníchovskej dohody, alebo od 6. októbra 1938 – prijatia Žilinskej dohody o slovenskej autonómii.

O tomto období sa píše ako o úvode k histórii Slovenského štátu takmer v každej publikácii venovanej histórii vojnovnej Slovenskej republiky. Upozorňujeme čitateľa na dve najnovšie práce – prvá je popularizačná z pera historika Martina Lacka, príslušníka najmladšej generácie slovenských historikov. Vyšla v rade „Ilustrované dejiny“ pod názvom „Slovenská republika 1939-1945“ a vydal ju Ústav pamäti národa vo vydavateľstve Perfekt v roku 2008. Druhá kniha „Slovenský štát v obrazoch“, ktorá obsahuje takmer päťsto fotografií a dokumentov, je z pera autora viacerých monografií, viažucich sa k tomuto obdobiu, od historika staršej generácie Ivana Kamenca. Vyšla v slovenskej a českej mutácii v roku 2008. Preto sa nebudeme zaoberať historickým úvodom, ale upozorníme na knihu, ktorá prináša úryvky z pamäti k vzniku Slovenského štátu.

Bezprostredne po vzniku Slovenského štátu, ale aj neskôr v emigrácii za druhej svetovej vojny i v ďalšej emigrácii po roku 1945, sa aktéri udalostí vývoja na Slovensku koncom tridsiatych rokov vracali k ich hodnoteniu. Všetky tieto práce sú viac-menej ovplyvnené politickým a ideologickým zameraním ich tvorcov a navyše silne podmienené dobou vzniku.

Kniha obsahuje spomienky, pamäte a výpovede pred súdom päťnástich autorov tak ľudáckeho, ako česko-slovenského ideového zamerania, taktiež dva záznamy nemeckých účastníkov Franza Karmasina a Wilhelma Karla Kepplera, podieľajúcich sa na týchto udalostiach. Možno povedať, že prakticky zahŕňajú celé politické spektrum slovenskej spoločnosti koncom tridsiatych rokov, od zástancov jednotného etnického československého národa, napríklad sociálni demokrati Ján Bečko, Michal Korman, Anton Granatier, cez podporovateľov autonómie Slovenskej krajiny – napríklad Jána Lichnera, podporovateľov budovania slovenskej štátnosti v rámci republiky, ako bol Ferdinand Čatloš, až po tých, ktorí vystúpili s požiadavkou utvorenia samostatného štátu, medzi inými Ferdinand Ďurčanský a Jozef Kirschbaum. Zostavovatelia informujú, že ide o prvý z dvoch dielov pamäti venovaný tomuto zlomovému dátumu.

Obmedzený rozsah, ktorý je určený na predstavenie knihy v našom časopise, si kladie za cieľ upozorniť čitateľa so vzťahom k najnovšej slovenskej, ale i československej histórii na titul, po ktorom by mal siahnuť.

**RUDOLF
BERAN**

(28. 12. 1887 Pracejovice -
28. 7. 1954 Leopoldov)

Politik agrárnej strany, ktorý bol celé obdobie prvej i druhej republiky poslancom Národného zhromaždenia. V rokoch 1918-1933 vykonával funkciu ústredného tajomníka, 1935-38 bol predsedom agrárnej strany. Po prijatí Mníchovskej dohody presadzoval koncentráciu politického života v oklieštenej ČSR. Od novembra 1938 do marca 1939 bol predsedom Strany národnej jednoty, od 1. 12. 1938 do 15. 3. 1939 predsedom vlády Česko-Slovenska, od 15. 3. do 27. 4. 1939 predsedom vlády protektorátu Čechy a Morava. Potom odišiel z politického a verejného života. Udržoval kontakty s časťou protektorátnej reprezentácie i domáceho odboja, ktorý finančne podporoval. V máji 1941 ho zatko gestapo a v júni 1941 bol odsúdený na desať rokov väzenia, v decembri 1943 prepustený do domáceho väzenia a konfinovaný v Pracejovicích. Tam ho 14. 5. 1945 zatkli československé bezpečnostné orgány, bol obvinený z úkladov proti československému štátu a z kolaborácie s nemeckými okupantmi a v apríli 1947 odsúdený Národným súdom na dvadsať rokov ťažkého žalára a prepadnutie celého majetku. Zomrel vo väzení.

Zápisnica z výsluchu R. Berana z 20. mája 1946 v trestnej veci proti Dr. Jozefovi Tisovi

Když pronikly zprávy ze Slovenska, že Tiso odjel do Berlína na návštěvu k Hitlerovi, snažili jsme se všichni ve vládě získati si informace, jaký má být účel návštěvy Tisovy u Hitlera. Při této příležitosti ústřední vláda a sám prezident Hácha byli postaveni před hotovou věc právě tak, jako když šlo o návštěvu slovenského ministra Pružinského v Berlíně u Göringa, která byla osnována a uskutečněna úplně bez vědomí ústřední vlády a ministerstva zahraničních věcí. Protože tu šlo o návštěvu za mimořádně napjaté situace na Slovensku, měli jsme všichni zlé tušení, zejména i proto, že pronikaly neověřené zprávy ze Slovenska, jako by se Slovensko chtělo

osamostatnit. Všetchny naše pokusy o získání přímého telefonického styku s Tisou neb se Sidorem tehdy selhaly; nevím, zda se nám zapřeli, nebo zda nebylo možno sehnat z příčin, že nebyli právě v úřadě, neb jiných technických příčin. Sidor nás o cestě sám od sebe vůbec neinformoval, jakož ani Tiso, jak jsem to již řekl. Chtěli jsme vědět, co to má znamenat, že Tiso ohlásil prezidentu Háchovi z Berlína, aby svolal slovenský sněm. Když jsme se nic nemohli dovědět o tom ze Slovenska, žádali jsme a sice Chvalkovský žádal německé vyslanectví, aby mu řekli, co to má znamenat. Henke mu zapřel, že by bol o tom informoval a sdělil, že se dotáže v Berlíně. Ale odpověď stále nedocházela. Proto se po poradě Hácha s Chvalkovským rozhodl pravděpodobně na iniciativu Chvalkovského odcestovat přímo za Hitlerem do Berlína, aby zde vysvětlil účel změny vlády na Slovensku a vojenský zásah a aby se informoval o novém poměru Německa k Československu. To byl účel návštěvy Háchy u Hitlera. Hácha jel do Berlína vůbec netuše, že ráno bude me již obsazeni. Proto neměl s sebou ani žádné plné moci o tom, co má dělat, jestliže by byl postaven před nějaké nové řešení.

FERDINAND ČATLOŠ

(7. 10. 1895 Liptovský Hrádok, časť Liptovský Peter - 16. 10. 1972 Martin)

Generál 1. triedy, minister obrany Slovenskej republiky. V rokoch prvej svetovej vojny bol členom československých légií v Rusku. V októbri 1938 menovaný za prednostu vojenskej kancelárie autonómnej vlády

Slovenskej krajiny a zástupcu hlavného veliteľa operačných armád. Organizoval a viedol ťaženie slovenskej armády proti Poľsku i proti Sovietskemu zväzu. Usiloval o postupné sťahovanie jednotky slovenskej armády z Ruska i iných frontov, vypracoval vlastný plán protinemeckých akcií, v ktorom predpokladal uskutočnenie štátneho prevratu, nastolenie vojenskej diktatúry, ukončenie vojny so ZSSR a uvoľnenie karpatských priesmykov pre vstup Červenej armády na Slovensko. Jeho akcia nebola koordinovaná s vojenskými prípravami SBNP a nezískala podporu SNR. Pred vypuknutím SNP vystúpil v rozhlase proti činnosti partizánskych oddielov a oznámil príchod nemeckých okupačných vojsk. Jeho prejav skomplikoval politické pomery na Slovensku. Čatloš prišiel na povstalecké územie 2. septembra, no tu bol zaistený a následne eskortovaný do ZSSR, kde bol väznený do začiatku roku 1947. Koncom roku 1947 ho Národný súd odsúdil na päť rokov väzenia, no už v januári 1948 bol prepustený na slobodu. Venoval sa publicistickej a literárnej činnosti, pričom vypracoval početné rozsiahle spomienkové práce.

Marec 1939

Štrnásty marec našiel Sidora v kresle predsedu slovenskej autonómnej vlády. Čo je tu nápadné, týka sa čs. vojska na Slovensku, ktoré Sidorovi sa podriadilo úplne už pred 14. marcom. Sidor ešte pred vyhlásením slovenskej samostatnosti 14. marca 1939 v Sneme povedal: „Včera som zariadil, aby činnosť celej armády bola usmerená slovenskými dôstojníkmi, ako dôverníkmi slovenskej vlády pri všetkých vojenských formáciách na Slovensku. Súčasne krajinový vojenský veliteľ dostal príkaz od ústavných činiteľov z Prahy,

aby nezačal nijaké vojenské akcie na Slovensku iba vtedy, keď k tomu ja, ako predseda slovenskej vlády, dám rozkaz.“

Tomuto predchádzalo Sidorovo rokovanie s predsedom ústrednej čs. vlády Beranom, s ktorým sa telefonicky dohovorili, že Beran vymôže u generála Syrového to, aby veliteľ krajinového vojenského Veliteľstva na Slovensku, generál Vojta, bol operačne podriadený okrem hlavného štábu aj Sidorovi. Bez Sidora nesmel Vojta nič podniknúť na Slovensku. Vojta dostal takúto úpravu a spolu s generálom Žákom išiel do Sidorovho bytu i vyhlásil Sidorovi, že sa úplne podrobuje jeho rozkazom! Každý tu jasne vidí, že slovenský 14. marec je dielom aj pražskej vlády a to nie nezávažným!

Čatloš ďalej komentuje Sidorove zápisky „O vzniku slovenského štátu“, ktoré vydalo v brožúre Povereniecťo pre informácie v roku 1945. Podľa Čatloša Sidor tieto zápisky písal už po 14. marci do 23. marca 1939, teda po prevrate, ktorý „ovplyvňoval Sidora prikvitnutými udalosťami. Sidor, vykoľajený z vedenia, snažil sa pred národom akosi ospravedlniť, že ho brzdil v revolúcii. Žiarlil na Tisa a chcel prvky Tisovej zásluhy o štát nejakou oslabiť“.

Zároveň Čatloš uvádza opis hughesogramov, ktoré sa týkajú Čatlošových rozhovorov dňa 13. marca 1939 s generálom Aloisom Eliášom. Oslovujú sa vzájomne ako legionári: „Bratře Čatloši – brat minister.“

Záznam sa týka Sidorovej žiadosti adresovanej na Berana k určeniu dôstojníkov – Slovákov na vyššie veliteľstvá. Z rozhovoru je k našej téme zaujímavé:

... „Současne prosím, kdy bys ke své odpovědi, na kterou čekám, nemohl mne sdělit též to, s jakou instrukcí jel Dr. Tiso do Berlína. Čekám.“

Čatlošova odpoveď:

„Vo veci odchodu Dr. Tisa do Berlína nemôžem podať novšie správy, lebo som ich nedostal. Inštrukcie Dr. Tiso ani od vlády ani od Strany nedostal, lebo nevedeli sme, v akom smere ich máme dať, keďže pozvánka ríšskeho kancelára Adolfa Hitlera znela veľmi laconicky a neobsahovala ani len narážku na predmet, o ktorom chce ríšsky kancelár Hitler hovoriť s Tisom. Dohoda je v tom zmysle, že po príchode Dr. Tisu zvoláme predsedníctvo Strany a vlády, aby sme vypočuli jeho referát a potom zaujali stanovisko.“

... „Sidor mi dal vypracovať plán, ako na Slovensku poslovenčič vojsko: vytvoríť slovenský veliteľský zbor, mať slovenské pluky so slovenskou služobnou rečou. Úlohou danou mi Sidorom bolo teda z malého kádru (niečo vyše 400 aktívnych dôstojníkov a rotmajstrov) urobiť káder zodpovedajúci počtu mužstva vyše 20 tisíc dôstojníkov a rotmajstrov urobiť z povolania. To som vyriešil mimoriadnym náborom do vojenskej akadémie a mimoriadnym povyšovaním stávajúcich gážistov (mimoriadnosť sa mala javiť v nehatení normálneho povyšovania českou konkurenciou). Slovenské povely mali Slováci už v ruských légiách a tak naviazať na tento základ. To všetko bolo rozpočítané na niekoľko rokov a mal sa tomu dať zákonný podklad hneď. Iných plánov s vojskom Sidor nemal pred inkriminovanou schôdzkou s Tukom. Myšlienku slovenských poverencov u vyšších veliteľstiev na Slovensku nastolil len neskorší Homolov „puč“. Nemecká výzva o vyhlásenie slovenskej štátnej samostatnosti tlmočená delegáciou Seyss-Inquarta, bola už po Tukovej „tajnej schôdzke“ a Sidor ju rozhodne odmietol!“

... „Pridelenie slovenských dôstojníkov k vojenským Vyšším veliteľstvám na Slovensku sa dialo na zamedzenie takýchto zásahov ako bolo mimoriadne opatrenie vojenské pred 14. marcom (Homolov puč – pozn. V.Č.). Generál Eliáš vo hughesograme Sidorovi vyjadruje súcit týmito slovami:

„Pro svou osobu chápem plně některé rozladění, která se stala přílišnou horlivostí některých vyšších důstojníků...“ Ako je mi známo, bol to sám generál Eliáš, ktorý osobne prišiel z Prahy, dať

generálovi Homolovi a iným rozkaz na toto „horlení!“ „Vidíme tu neúprimnosť v rečiach a činoch! Plukovník Imro ho práve vtedy videl na Slovensku!“

„Dôstojníkov som sám navrhol za povereníkov u vyšších veliteľstiev. A podívajme sa na tento výber! Čatloš, Malár, Imro, Bodický, Kuna, Kristín a Širica boli legionári, čo je pre slovenský režim charakteristické. Okrem Kristína boli to samí evanjelici, čo je pre katolícky režim ešte príznačnejším! Markus bol indiferentný a len Dúbravca, Turanca a Jurecha som pribral do zoznamu ako ľudí Hlinkovcov. Praníerujeme túto skutočnosť vzhľadom na povojnové všelijaké invektívy na prácu „zrady“.

FERDINAND ĎURČANSKÝ

(18. 12. 1906 Rajec, okr. Žilina - 15. 5. 1974 Mníchov)

Univerzitný profesor, diplomat, politik, spisovateľ, publicista a právnik. Predstaviteľ radikálneho protičeskoslovenského smeru v HSLŠ. Od roku 1933 bol zodpovedným redaktorom časopisu mladej radikálnej časti ľudovej strany „Nástup“.

Od jari 1938 udržiaval úzke kontakty s nacistickým Nemeckom. Bol ministrom všetkých autonómnych vlád Slovenskej krajiny. Po vzniku Slovenského štátu 14. marca 1939 až do konca júla 1940 bol ministrom zahraničných vecí a súčasne od novembra 1939 ministrom vnútra. V politickej činnosti začal po mníchovskej dohode presadzovať myšlienku utvorenia samostatného štátu za pomoci a podpory nacistického Nemecka. Neskôr vo funkcii ministra zahraničných vecí forsoval predstavu neutrálnej politiky, v dôsledku čoho bol na priamy pokyn A. Hitlera v Salzburgu odvolaný z funkcie. Bol nekompromisným zástancom zachovania a udržania samostatného štátu a z toho dôvodu sa jednoznačne postavil proti obnoveniu Československej republiky.

V roku 1944 organizoval propagandu proti SNP a bol inšpirátorom piešťanského zjazdu mladoludákov - v januári 1945. Pred oslobodením emigroval do Rakúska, neskôr do Talianska a Argentíny. Od roku 1952 žil v SRN, kde sa stal hovorcom ľudáckej emigrácie. V roku 1947 bol odsúdený v neprítomnosti národným súdom ako vojnový zločinec na trest smrti. V dôsledku radikálnych predstáv a postupov sa dostal do rozporu so skupinou bývalých politikov ľudovej strany vedených Karolom Sidorom. Snažil sa dokazovať právnou kontinuitu Slovenskej republiky prostredníctvom rôznych memoránd a petičných akcií ako aj za pomoci Slovenského akčného výboru, ktorý založil. Bol publikačne činný a okrem vydania viacerých monografií publikoval aj v odborných časopisoch a v krajinkej tlači.

S Tisom u Hitlera. Vznik Slovenskej republiky

.... „Hitler, Ribbentrop a Göring ukázali porozumenie pre samostatnosť Slovenska, dokonca zdôrazňovali svoje zasadenie sa za garanciu samostatnosti Slovenska. Ešte pred jej uskutočnením sa však ukázalo, že každý z nich mal inú, pre nás neprijateľnú, predstavu slovenskej samostatnosti. Nielen vo Varšave, ale aj v Berlíne mienili nie skutočnú samostatnosť, ale určitý druh protektorátu.

Už 13. marca večer, krátko po návšteve u Hitlera, nás pozvali na Wilhelmstrasse, kde od nás žiadali písomný súhlas na to, že sa sa-

mostatné Slovensko stavia pod ochranu Ríše, a že Ríša je oprávnená podľa svojej úvahy zriadiť na Slovensku vojenské zariadenia a umiestniť vojenské jednotky. Od prvej chvíle, ako aj počas neskorších vyjednávanií, som sa zásadne a rozhodne staval proti používaniu slova „ochrana“ a za jeho nahradenie slovom „garancia“, pretože mi bolo jasné, že za týmto slovom sa skrýva tendencia degradovať Slovensko ako protektorát. Keďže celé moje úsilie zlyhávalo na tvrdohlavom odpore vyjednávajúcich partnerov, po päť a pol hodinovom rokovaní so štátnym tajomníkom Keplerom a prof. Gausom sme spolu s Msgre Tisom súhlasili o pol druhej ráno pripravený dokument podpísať a to pod podmienkou, že ho možno zrušiť do 14. marca do dvanástej hodiny - čo som aj urobil. Bol to môj prvý čin vo funkcii ministra zahraničia medzitým vyhlásenej Slovenskej republiky. Tento krok bol prvým dôvodom, prečo hnev vládnucich nemeckých kruhov už od prvých okamihov smeroval proti mne. Berlín síce o dve hodiny protestoval, ale ja som svoje stanovisko presadil.“

ANTON GRANATIER

(20. 3. 1894 Krušenica, okr. Námestovo - 6. 2. 1954 v Bratislave)

Historik, publicista, politik. Príslušník československých légii. Počas prvej Československej republiky pôsobil ako učiteľ a v rokoch 1921-1938 ako tajomník slovenskej odbočky Československej národnej rady v Bratislave. Dňa 14. marca 1939 organizoval politickú akciu so zámerom ovplyvniť konanie poslancov Snemu Slovenskej krajiny, aby nehlasovali za vyhlásenie Slovenského štátu. V rokoch druhej svetovej vojny sa zúčastnil na odboji, po roku 1945 bol členom a funkcionárom Demokratickej strany a po februári 1948 Strany slovenskej obrody. Poslancom SNR bol v rokoch 1946-1954.

Legionári a 14. marec

Po Homolovom pokuse o vojenský prevrat na Slovensku, a vedomý si významu zvolania mimoriadneho zasadania Slovenského snemu počas Tisovej návštevy Berlína, sa Anton Granatier ako tajomník Národnej rady rozhodol osloviť pre krátkosť času aspoň v Bratislave žijúcich legionárov. Zišlo sa ich dvanásť a pod predsedníctvom Janka Jesenského sa rozhodli vyzvať snem, aby pri svojom rokovaní nenastúpil osudnú cestu štátneho rozdvojenia. Výzvu, ktorú prijali, doručili potom generál Rudolf Viest, Eduard Králiček a Anton Granatier do budovy snemu.

Text legionárskeho protestu zo 14. marca 1939:

Slávny snem slovenskej krajiny

Páni poslanci!

Ak máte dnes rozhodnúť, či autonómne Slovensko bude súčasťou republiky česko-slovenskej, alebo samostatným štátom po boku niektorého susedného štátu, pamätajte, že stotoční slovenskí národovci bojovali i umierali spolu s Čechmi za oslobodenie slovenského národa.

Pamätajte, že Česi, to boli, ktorí nám Slovákom pomáhali v najhorších osudových chvíľach a že všetko, čo dnes v duchovom i materiálnom ohľade máme, docielili sme za uplynulých dvadsať rokov s pomocou českou.

Kladieme vám na srdce, aby ste nezneuctili slovenskú národnú česť a pamiatku našich mŕtvych druhov v čele s generálom M. R. Štefánikom.

Časovo nie je možné, aby spolu s nami všetci ešte žijúci slovenskí legionári a dobrovoľníci Vám toto pripomenuli, ale hovoríme zo srdca iste všetkých a tiež zo srdca prevažnej väčšiny slovenského národa.

V Bratislave, dňa 14. marca roku 1939

Zostavil a komentoval Vojtech Čelko

Vo svojej dobe patril Štefan Janšák k najvzdelanejším a najrozhladenejším ľuďom na Slovensku. Bol členom nepočítanej skupiny slovenských vzdelancov, ktorá verejne pôsobila od začiatku dvadsiateho storočia. Archeológ, historik, stavebný inžinier, múzejník, autor populárne vedeckých a memoárových prác. Narodil sa 14. 9. 1886 v Osuskom, okres Senica, zomrel 8. 4. 1972 v Bratislave. Pochádzal z veľmi skromných pomerov. Ľudovú školu navštevoval v rodnom Osuskom a v Diakovciach. K ďalšiemu štúdiu, na reálnom gymnáziu v Hodoníne, ktoré navštevoval v rokoch 1900-1907, mu pomohol významný národovec, hudobný skladateľ a advokát Štefan Fajnor. Pobyt v Hodoníne, ktorý patril začiatkom 20. storočia medzi známe miesta stretnutí českej a slovenskej elity, priniesol do Janšákovho života veľa nových poznatkov a životných impulzov. Po maturite študoval na Vysokej škole technickej v Brne. V roku 1914 sa nakrátko stal praktikantom u známeho slovenského staviteľa Milana Michala Harminca, ďalšie dva roky bol úradníkom Obchodnej banky v Skalici. V roku 1918 je asistentom na svojej alma mater – brnenskej technike a tajomníkom Dočasnej vlády pre Slovensko v Skalici. V rokoch 1918-1948 až do svojho, viac-menej núteného, penzionovania po februárovom prevrate, zastával rôzne funkcie v stavebných rezortoch. Ani v penzijnom veku nezaháľal a pôsobil ako externý lektor archeológie na Univerzite Komenského a na Vysokej škole pedagogickej v Bratislave.

Ideovo sa formoval najmä pod vplyvom zakladateľa hlasizmu Pavla Blahu, ktorému neskôr venoval dvojväzkovú biografii. V rokoch 1908-1914 sa stal Blahovým tajomníkom a vychovávateľom jeho synov. Popri tom v rokoch 1910-1914 redigoval Blahov *Nový domový kalendár*. Organizoval ochotnícke divadlo, prednášal na roľníckych zjazdoch a večerných kurzoch, zakladal ľudové knižnice, pomáhal budovať družstvá. V roku 1917

ho odoslali na taliansky front, kde mal byť fyzicky zlikvidovaný. Rozkaz sa mu náhodou dostal do rúk a s pomocou českých priateľov sa mu podarilo zmať jeho realizáciu. Významná bola jeho diplomatická činnosť. Ako národohospodársky expert bol členom československej delegácie na mierových rokovaniach v Paríži. V rokoch 1921-23 viedol rozhovory o príprave obchodnej zmluvy s Maďarskom, poštových a dopravných dohôd s Rakúskom a Maďarskom, takmer dvadsať rokov pôsobil ako stály expert Dunajskej komisie v Budapešti. Po viedenskej arbitráži bol predsedom slovenskej časti delimitačnej komisie v Budapešti pri rokovaní o úprave spoločných hraníc.

Vďaka zberateľskej aktivite Štefana Janšáka má Slovenské národné múzeum jednu z najväčších stredoeurópskych zbierok obsidiánových nástrojov. Zastával významné funkcie v oblasti múzejníctva.

Štefanovi Janšákovi sa dostalo viacero pôct. Univerzita Komenského ocenila jeho zásluhy o archeologickú vedu a udelila mu titul Doctor honoris causa. Stal sa rytierom a neskôr dôstojníkom francúzskej Čestnej légie, rok pred smrťou mu udelili Rad práce. Bol nositeľom literárnej ceny Socialistickej akadémie a Slovenského literárneho fondu. Získal i cenu Andreja Kmeťa, ktorému venoval taktiež monografiu. Známe sú jeho spomienkové prózy *Boli časy boli* a *Posledný suplikant*, v ktorých evokoval čas detstva a mladosti. Memoárová kniha *Vstup Slovákov medzi slobodné národy* s podtitulom *Ako sa zrodila prvá republika*, sú záznamy faktov, spomienok a úvah o prevratových rokoch 1918-1919. Toto svedectvo je opreté o autentické skúsenosti a vyjadruje aj Janšákov názory a stanoviská. Vo svojej knihe živo sprístupňuje slovenských činiteľov v čase rozchodu s Uhorskom, ich možnosti, hranice i obmedzenia, ale aj veľkosť ich úsilia.

Vojtech Čelko

ŠTEFAN JANŠÁK

VSTUP SLOVÁKOV MEDZI SLOBODNÉ NÁRODY

(ÚRYVOK)

Dvadsať rokov robil Hálek apoštolu humanizmu v severnej časti Trenčianskej stolice, putujúc deň čo deň po najbiednejších chalupách. A keď prišiel domov, vzal si do ruky bibliu humanistov, Tolstého kolekciu myšlienok svetových filozofov, Kruh četby, ktorý ležal stále na jeho nočnom stolíku. Keď prišla vláda do Žiliny, dr. Hálek s celou svojou rodinou bol v Prahe. K Šrobárovi ho viazalo také úzke priateľstvo, že nový pán minister si dal jeho byt úradne otvoriť a nasťahoval sa doňho ako do svojho. Takto bol aspoň šéf vlády slušne ubytovaný. Hálkovou zásluhou sa k Žiline viazali aj ideály hlasistov, ktorých realizáciou bola pred vojnou jeho lekárska prax i jeho kult tolstojizmu a po vojne Československá republika. Z Hálkovej iniciatívy konala sa v Žiline okolo roku 1900 schôdzka zakladateľov hlasistického

hnutia. Zúčastnili sa na nej okrem neho a Jozefa Gregora Tajovského ešte štyria slovenskí lekári – dr. Jozef Minárik, dr. Albert Škarvan, dr. Dušan Makovický a dr. Vavro Šrobár.

I ja ako príslušník zadného voja hlasistov som mal na Háľka nezabudnuteľné spomienky. V lete 1907 som sa ako potulný suplikant zastavil aj uňho v Žiline. Vtedy s ním žila ešte jeho matka, kedysi krásavica, na ktorú skladal jej muž Vítězslav verše najvrelšej ľúbosti. Roztomilo štebotala so mnou, s náhodným a nezvaným hosťom. Bola hrdá na úspechy svojho syna ako lekára. S pocitom materskej pýchy mi ukazovala v špirituse uložené neforemné výrastky, ktoré jej syn šťastne vyoperoval z tváří, rúk alebo iných údov svojich pacientov.

Dr. Hálek bol muž strednej postavy s obdivuhodne zharmonizovanými

proporciami. Krásnu hlavu mu mohol závidieť aj Apolón. Modré oči priam ženského pôvabu podmaňovali si ľudí jediným pohľadom. Na tento Adonis akoby si ani nebol vedomý vzácnych pokladov, ktoré mu uštedrila príroda. V jeho tvári nezračilo sa nič svetlé, nepoškvrnila ju ani najmenšia stopa samoľúbosti alebo márnivosti. Ak otec Vítězslav veršom uctieval a velebil krásu, syn Ivan ju svoju bytosťou stelesňoval.

A myšlienkovo? Hálek bol veľkňazom tolstojovstva a jeho manželka, tiež nevidaný obraz ženského pôvabu a dokonalosti, mu pri tomto kulte ako vestálka verne prislúhovala. I ja som si roku 1907 odniesol zo Žiliny ako dar návod k uctievaniu Tolstého – Laichtrom vydaný Kruh četby, akýsi kompas na orientáciu moderného človeka v otázkach filozofie a morálky.

V čase krízy bez krízy

VLADIMÍR SKALSKÝ

Do roku 2009 sa vchádzalo na celom svete akosi váhavejšie než po iné roky. S kolenami trochu neistými od obáv, aká hlboká a dlhá kríza nás čaká. A hoci aj Slovensko-český klub, vydavateľ Slovenských dotykov, sa potýka s tvrdším ekonomickým prostredím a skromnejšími grantmi, stále veríme, že na jeho činnosti sa to neprejaví. Naopak, tak trochu podľa vzoru japonských letcov kamikadze, rozbiehame celý rad nových ambiciózných projektov...

ILUSTRÁCIA: LADISLAV HÁJNY

Pochopiteľne, konštantou sú vydavateľské aktivity: či už ide o mesačník Slovenské dotyky, spoluvydavateľský podiel na česko-slovenskom štvrťročníku, česko-slovenskej revue Zrkadlenie/Zrcadlení, alebo o knihy, ktorých bude v roku 2009 neúrekom. Stály je aj celý rad kultúrnych a vzdelávacích projektov, dopĺňa ich však celý rad noviniek.

Refaz Dní slovenskej kultúry má mať tento rok opäť o jedno ohnivo viac. Tieto festivaly sa majú uskutočniť už v pätnástich mestách. Najväčšia prehliadka - českobudějovická – oslávila vo februári veľkolepým spôsobom desiate výročie. Najstaršie dni, v Moravskej Třebovej, majú ambíciu doslova vyraziť dych – viac zatiaľ neprežradíme.

Nebudú to jediné naše festivaly. Slovensko-český klub spolu so Slovenským inštitútom v Prahe pripravujú aj slovenskú účasť na Euro-festivaloch, organizovaných Úradom vlády ČR spoločne so zastúpením Európskej Komisie v Prahe českého predsedníctva. Budú sa konať pri príležitosti neformálnych ministerských schôdzok v českých regiónoch pod holým nebom v centrách jednotlivých miest. Každý z Euro-festivalov predstaví hudobné vystúpenia a ochutnávku regionálnych a rôznych európskych kulinárskych špecialít a nápojov. Účastníci sa tiež budú môcť zapojiť do kvízov, navštíviť informačné stánky a viesť

diskusie so slávnymi osobnosťami vo verejnej talk-show, v ideálnom prípade s účastníkmi ministerskej schôdzky. Prvý z Euro-festivalov nás čaká už 28. marca, zhodou okolností v nám takých blízkych Českých Budějoviciach. Nasledujú Karlove Vary, Litoměřice a Brno.

K Slovenským salónom (nielen) v Nostickom paláci, sídle Ministerstva kultúry ČR, opäť pribudnú Slovensko-české večery v Míčovni Pražského hradu, v ktorej sa dokončuje rekonštrukcia.

Popri podiele na celom rade divadelných či literárnych prezentácií, novinkou je aj celoročná prehliadka Dni slovenského filmu v Kine Ořečovka. Je zostavený z najlepších diel slovenskej kinematografie, pripravený v spolupráci so Slovenským filmovým ústavom v Bratislave. V rámci projektu sa uskutočnia každý mesiac dve tematické projekcie filmov v pravidelnom termíne, teda posledné dva dni v mesiaci. Vždy pôjde o tematický blok – napríklad Prúkopník slovenského filmu Paľo Bielik, Zlatá šedesáta, Súčasť slovenská tvorba, Kým dokument zatne do živého, Druhá svetová vojna na Slovensku očima filmařů, Profil režiséra Dušana Hanáka či Slovenské filmové pohádky aneb Mezi svátky pro nejmenší. Uskutočnia sa aj besedy s režisérom Jurajom Jakubiskom, prozaikom a bývalým slovenským veľvyslancom v ČR (inak i predstaviteľom Slovensko-českého klubu) Ladislavom Ballekom, i výstava kameramana, oceneného Českým levom, Slováka, ale obyvateľa Prahy 6, Juraja Šajmoviča.

Veľkú pozornosť bude Slovensko-český klub venovať výtvarným výstavám. Popri tradičnom projekte Slovenská literatúra v obrazoch či Salón slovenských karikaturistov, uskutoční sa aj mnoho veľkých čisto výtvarných výstav, okrem iného v rámci rozsiahleho projektu Slovenské výstavy pre Prahu 1. V priestoroch ako sú Mánes, Galerie Nová síň, Galerie Rudolfinum či Palác Hybernia sa uskutočnia výstavy popredných slovenských umelcov. Vyvrcholením cyklu bude výnimočná výstava, ku ktorej vyjde najvýznamnejšia warholovská monografia, aká kedy v našich krajinách vyšla, a súčasne najdôležitejšie dielo o Warholovi posledných rokov vôbec, teda i v medzinárodnom porovnaní.

Po fenomenálnom úspechu Projektu Vagón v roku 2008 sme sa rozhodli v projekte pokračovať, pretože je viac než potrebný. V roku 2009 má projekt pozmenený charakter a skladá sa z viacerých zložiek, zostáva však ich zameranie predovšetkým na žiakov druhého stupňa základných škôl a študentov stredných škôl - Svetielko za Kalište pripomenie prostredníctvom výstavy v Lidiciach a v Prahe a kultúrneho programu tragédie vypálenej obce, ďalšie podujatia pripomenú polokruhu Výročie SNP (so zvýraznením českej účasti na ňom a celoeurópskeho aspektu), vrátane kultúrneho podujatia pri príležitosti odhalenia

pamätníka v Prahe. Pripravíme koncerty židovských, rómskych umelcov i slovenských hudobných zoskupení, čítania z diel spisovateľov, prezentácie filmov. Ďalšie akcie, na ktorých sa bude Slovensko-český klub podieľať, vzniknú v koprodukcii s Priateľským európskym centrom proti vyhánaniu a Česko-Slovenskou scénou v česko-nemeckom pohraničí.

Už štvrtý rok sa bude konať komplexný projekt „Visegrad – Terra Interculturalis“, venovaný vzájomným národnostným menšinám v strednej Európe. Popri jarnej odbornej konferencii na zámku v Budmericiach bude mať opäť i kultúrnu zložku. Prijemné budú iste akcie ako Literárne bluesnenie v Blues sklepe alebo Lukyho folkové čaje v Klánoviciach.

Projektov by sa dalo zmeniť ešte veľa, ale nevošiel by som sa do rozsahu venovaného úvodníku a navyše – lepšie bude prísť sa pozrieť osobne.

SLOVENSKÝM FAJČIAROM PRITUHLO

Na Slovensku poslanci nedávno schválili novú zákona o ochrane nefajčiárov. Veľmi priateľský krok k tým, čo museli roky chtiac-nechtiac pasívne fajčiť, aj keď nechceli. V čom teda základ novely spočíva? Reštaurácie a pohostinstvá budú musieť v prvom rade vytvoriť pre fajčiárov stavebné oddelenú časť. Stavebné úpravy budú musieť stihnúť do 1. septembra. Vo všetkých reštauračných zariadeniach, kde sa podáva jedlo, musia majitelia oddeliť stenou aspoň polovicu miestnosti pre nefajčiárov, a to tak, že ti nesmú, ak sa chcú posadiť v tomto priestore, prechádzať cez miestnosť fajčiárov. V zariadeniach, kde sa konzumujú len nápoje, sa fajčiť naďalej môže. Ďalším pozitívom novely je zákaz predaja tabakových výrobkov v automatoch, zákaz fajčenia v kinách, divadlách, vo všetkých priestoroch úradných budov, teda nielen v ich verejných častiach, ako aj v okolí zastávok autobusov do vzdialenosti štyroch metrov od nich. Vznikla tiež povinnosť informovať občanov, kde sa môžu sťahovať na neposlušných fajčiárov. Zákaz fajčiť sa od apríla rozšíri aj na celý areál zdravotníckych zariadení (okrem psychiatrických kliník), na budovy kín, divadiel a na kaviarne v nákupných centrách. Zrušia sa aj vyhradené fajčiarske vozne vo vlakoch.

Za predaj tabakových výrobkov osobám mladším ako 18 rokov bude možné uložiť pokutu od 331 eur do 3 319 eur. Novela zakazuje tiež v školských bufetoch či automatoch predávať cigarety a iné tabakové výrobky. Ak fajčiari budú fajčiť na autobusových zastávkach či železničných nástupištách, bude ich môcť pokutovať okrem obecnej a železničnej polície aj štátna polícia. Zmeny okrem stavebných úprav budú účinné už od 1. apríla. Ako vravím, novela je to veľmi sympatická. Rovnako dôležité však bude striktné a prisne dodržiavať stanovené postihy, lebo nám, nefajčiárom inak nepomôže ani tučný prísny zákonov...

Naďa Vokušová

Mikolaj maže názvy z maďarských učebníc

Dlhý spor o maďarské zemepisné názvy v učebniciach sa vyriešil kompromisom po prijatí pozmeňujúceho návrhu predsedu parlamentu a podpredsedu Smeru Pavla Pašku, na základe ktorého sa v učebniciach majú „vžitá a zaužívaná“ názvy uvádzať najprv v menšinovom a následne v štátnom jazyku, pričom kritériom pre určenie, ktoré to sú, má byť prax z rokov 2002-2006.

Novelu školského zákona, schválenú proti vôli prezidenta, SNS a HZDS však musí viesť do života minister školstva za SNS Ján Mikolaj. Podľa neho však nebude môcť žiadna učebnica obsahovať zemepisné názvy v maďarskom jazyku. A to napriek tomu, že zmysel zákona mal byť zjavne presne opačný.

SNS novelu školského zákona napadne na Ústavnom súde. Kým ústavní sudcovia nerozhodnú, bude Mikolaj od autorov učebníc vyžadovať, aby dokazovali, či nimi navrhnuté zemepisné názvy sú v maďarčine vžitá, zaužívaná a či boli použité v učebniciach schválených v rokoch 2002 až 2006. „Ak to nepredložia, tak tie názvy nebudú,“ povedal. Pri nesplnení podmienok budú

podľa neho názvy len v slovenčine. Minister už teraz naznačuje, že takto stanovené podmienky žiadny autor nespĺní, pretože v uvedených rokoch žiadna učebnica na ministerstve schválená nebola. Zákondarcovia však argumentujú, že mali na mysli učebnice, ktoré boli v tom čase používané, schválené mohli byť i škôl.

Rodičia za slovné hodnotenie

Rodičia a učitelia bojujú za zachovanie slovného hodnotenia na vysvedčení prvakov. Aby ho získali späť, začali spisovať niekoľko petícií.

Julianka a jej rodičia si už nemohli na pol roka prečítať, že sa jej podarilo „spoznať všetky písmenká a spolu ich zviazať do slabík a slov“. Nedozvedia sa, že číta dobre a zrozumiteľne a že pri písaní len zriedka zaváha. Namiesto takéhoto hodnotenia museli učitelia písať, že ich žiaci dosiahli „veľmi dobré“, „dobré“, „uspokojivé“ či „neuspokojivé“ výsledky. Ministerstvo Školstva argumentuje, že niektoré hodnotenia boli vágne, rodičia sa z nich nevedeli „vysomáriť“, školy samé žiadali presnejšie definované hodnotenie, nový spôsob pomôže žiakovi pri prestupe na inú školu. Riaditelia škôl

zasa tvrdia: slovné hodnotenie odstrániť strach a stres zo škôl, rešpektuje osobitosti detí, pre rodičov bolo obsažnejšie, známky sa často používajú ako strašiak.

Figel' sa vráti do slovenskej politiky

Eurokomisár Ján Figel' sa chce vrátiť do slovenskej politiky. „Neplánujem zostať v nejakom exile,“ reagoval Figel' na otázku, čo plánuje po odchode z Európskej komisie (EK). Podľa neho KDH treba zbaviť vnútorných sporov. Myslí si, že ak chce strana meniť pomery v krajine, musí byť akciosa schopná a jednotná. Nový predseda KDH by sa mal voliť na júnovom sneme strany. Prvý slovenský eurokomisár Figel' považuje za prioritu dokončiť prácu v komisii. Jeho rozhodnutie o kandidatúre preto môže ovplyvniť funkčné obdobie EK. Podľa neho komisia pod vedením José Manuela Barrosa má skončiť 31. októbra. Nie je však vylúčené, že skončí skôr. Figel' je členom KDH od roku 1990. O predsednícku stoličku sa uchádzal už októbro 2000.

Podľa kuloárných informácií by mal súčasný šéf KDH Pavol Hrušovský odovzdať predsednícku stoličku Jánovi Figel'ovi na základe dohody.

Tragédia pri Polomke

Na nechránenom železničnom priecestí bez svetelnej signalizácie pri lyžiarskom stredisku Polomka Bučník v Breznianskom okrese sa v sobotu 21. februára zrazila lokálka s autobusom, ktorý viezol zájazd z Bánoviec nad Bebravou. V autobuse bolo v čase havárie 37 ľudí. Nehoda si vyžiadala 12 mŕtvych. Minister dopravy Ľubomír Vážny najskôr informoval o trinásti obetiach, neskôr minister vnútra Robert Kaliňák novinárom na mieste potvrdil, že obetí je dvanásť.

Premiér Robert Fico sa rozhodol zvolať mimoriadne rokovanie vlády, ktorá na nedeľu vyhlásila štátny smútok. Vlajky sa spúšťali na pol žrde druhý raz za pol roka. Naposledy sa tak stalo po tom, čo v septembri havaroval v Chorvátsku autobus s dovolenkármi z Košíc. O život na mieste a neskôr v nemocniciach prišlo 16 ľudí. Na Slovensku bol vyhlásený štátny smútok aj po havárii vojenského lietadla, ktoré sa v januári roku 2006 zrútilo pri maďarskej obci Hejce neďaleko slovenských hraníc. Haváriu vtedy neprežilo 42 cestujúcich, väčšinou vojakov vracajúcich sa z misie v Kosove.

... rozum zostáva stáť

Volby idú. Samotného najvyššieho, pumprdena budeme voliť. Každý vo svojom meste či obci a obyvatelia Štrbského Plesa v dvoch. Samostatné volebné okrsky i miestnosti tam budú mať mesto Vysoké Tatry i obec Štrba. Boj o osadu teda pokračuje. Úrad geodézie, kartografie a katastra oznamuje, že Správa katastra v Poprade zmenou zápisu v katastrálnom operáte obnoví pôvodný právny stav pred mája 2007, teda územie Štrbského Plesa zo Štrby priradí Vysokým Tatrám. Starosta Štrby pre zmenu oznamuje, že žiadna zmena nebude. Hovorí, že jeden riadok v jednom liste nič nemení. Mesto i obec vyzvali obyvateľov, aby platili dane práve ich radnici. A tak na Štrbskom Plese si môžu voliči vybrať nielen z prezidentských kandidátov, ale aj volebných miestností. A pri troche šťastia aj voliť dvakrát. A že demografici vymysleli v Amerike! V tej krajine veľkého Satana, kde prezident nesmie na konci inauguračného prejavu povedať ani „Tak mi páňboh pomáhaj!“, lebo mu to skupina ateistov hneď dá súdne zakázať...

To na Slovensku nech nám páňboh pomáha. Lebo do veľkého rizika ideme. „Sú to ťažké hazardéri,“ povedal napríklad biskup Imrich Andrej (redakcii Slovenských dotykov sa nepodarilo zistiť, ktoré meno je krstné) o všetkých, kto sa nepripojil k akcii „Volím Fera“.

Jeden z tých, čo volia celkom iste Ivana, súčasný prezident Gašparovič nevystúpil v parlamente viac ako dva roky. Dve a pol hodiny pred koncom poslednej predvolebnej schôdze sa zdalo, že mlčanie bude pokračovať. Potom však predsedovi zazvonil telefón, že prezident chce vystúpiť. Musel sa veru predseda zľaknúť. „Čo sme urobili zle?“ spýtal iste svedomie. Keď zrazu prehovorí...

Veď poznáte ten vtíp. V rodine lorda majú syna. Utešený osemročný chlapec, bohuziaľ nezopráva. A tu raz pri obede chlapec hovorí: „Tá polievka je málo slaná.“ Celá rodina sa s údivom i radosťou pozrie na malého lorda: „Prečo si doteraz nič nehovoril? Myslel si, že si nemý.“ Chlapec odvetí: „Dosiť bolo všetko v poriadku.“

Čo teda treba dosoliť či odsoliť, komu nasoliť či koľko vysoliť?

Nuž, správa napokon bola o všetkom. A hlavne bola pred voľbami! Kritická príliš

nebola. Kritické správy nemal rád ani predtým. V časoch, keď sa voda sypala a Gašparovič tituloval vtedajšieho prezidenta starým ujom, kedysi v roku 1996, dostal sa vo svojej správe Michal Kováč až k miestu, keď varoval vtedajšiu vládu gamitúru pred medzinárodnou izoláciou. V tej chvíli jeho prejav predseda parlamentu Gašparovič prerušil s odôvodnením, že v budove je bomba. Na žiadosť opozície však schôdzu neprerušil. Žiadna bomba sa dodnes nenašla.

Prezident v polhodinovom prejave hovoril veľmi zoširoka, chvíľu aj širokorozchodne. Začal svetovou krízou, prešiel na potrebu, aby si štát uchoval vodné zdroje, ďakoval vládam za 16 rokov. Hovoril o vzdelávaní, „svete mladého človeka“, zahraničnej politike, zdravotníctve a potrebe dostavať nemocnicu v Bratislave, dotkol sa životného prostredia, justície, odmietol brak v kultúre. Chcel, aby sa prijal „zákon o knihe“, spomenul stavbu diaľnic, širokorozchodnej železnice až prešiel k potrebe zatepľovania domov a prejav skončil opäť krízou. „Súčasná svetová hospodárska kríza je výsledkom hodnôt,“ zafilozofoval si. Nemať hodnoty, mohli sme sa tej patálii vyhnúť. Ministri najviac tleskali, keď hovoril, že ich podporuje. „Nie je v psychickej a fyzickej kondícii,“ povedal o prezidentových slovách Mečiar.

Čo k tomu dodať? Aj Najvlado sa môže mýliť. Obaja sú podľa mňa v dobrej kondícii, veď po sebe aj stoličkami hádzali. A keby sa predsa prieskumy sekli, stále si môže Ivan I. Fúzatý povedať s Georgeom „Johnny Walkerom“ Bushom: „Bol to radosťný zážitok byť prezidentom, ale nič sa nedá porovnať so západom sľinka v Texase. Alebo hoci na južnom póle, kde si narodeninovú tortu so 75 zmrznutými sviečkami rozkrájal jeho predchodca Rudolf da Schuster, najlepši prezident, krajský tajomník, kameraman, horolezec, fotografista, polárnik, spisovateľ detektívok, lovec anakond a kováč rýľov. Čo by o jeho kondícii povedal predseda Vlado? „Mal som už dosť tepla, preto som sa vydal na sever,“ komentoval svoju výpravu na Južný pól.

Ťažké hazardéri, páň biskup? My už nič neriskujeme...

P. A. F. Ztohohotový

Čo čítajú Slováci

Nedávno zverejnený prieskum skupiny slovenských vedcov pod vedením Petra Valčeka hovorí, že Slováci čítajú menej. Keď je reč o beletrii, rozdiel oproti roku 2004 nie je bezvýznamný - takmer z deviatich percent pravidelných čitateľov klesol ich počet na päť a pol. Na tomto prepade má zásluhu najmladšia generácia, pre ktorú čítanie kníh naozaj nepatrí medzi obľúbené spôsoby trávenia voľného času. Lepšie je na tom odborná a populárno-náučná literatúra. Beletria sa prinajlepšom dostala z kolónky „umenie“ do kolónky „zábava“, podobne ako film.

SNÍMKA: ARCHIV

Že to však na Slovensku s čítaním nie je úplná katastrofa, dokazujú veľké vydavateľstvá a kníhkupectvá. Spýtali sme sa ich predstaviteľov, ako to vlastne vidia oni, čo ľudia čítajú a či existujú nejaké čitateľské trendy.

Trendom sú domáci autori

Keď komerčné rádiá nasadzujú do playlistu novú pesničku, overujú si ju u cieľovej skupiny. V knižnom vydavateľstve takáto prax nie je možná. „Jediná cesta je niečo vyskúšať a keď to funguje, rozmýšľať, ako by niečo podobné mohlo fungovať zasa,“ hovorí Juraj Heger, riaditeľ vydavateľstva Slovart.

Zdôrazňuje, že Slováci stále viac čítajú domácich autorov. „Dvaja pseudonymní spisovatelia - Maxim E. Matkin a Dominik Dán plus Boris Filan sú naši najpredávanejší autori za minulý rok a to aj v konkurencii zahraničných spisovateľov. Ich knihy sa predávajú v desaťtisícoch výtlačkov,“ hovorí Juraj Heger.

Ženské romány už nedominujú

„Nemáme relevantné prieskumy, čo Slováci čítajú, ale vieme, čo kupujú,“ hovorí Mária Lešková, PR manažérka vydavateľstva Ikar. Ikar je veľkým hráčom na slovenskom knižnom trhu. Mnohí ho považujú za vydavateľstvo ženských románov, reprezentovaných najúspešnejšou slovenskou spisovateľkou Táňou Keleovou-Vasilkovou. „Ženské romány momentálne zažívajú boom a držia sa pomerne vysoko na latke predajnosti, ale zďaleka to nie je dominujúcim trendom v našom vydavateľstve,“ podotýka Mária Lešková.

Keď slovenský autor predá tisícpäťsto kníh, dá sa to už považovať za celkom solídny úspech. Čo sú úspešné čísla podľa Ikaru? „Je to individuálne, zo sedmičky Harryho Pottera sa predalo viac ako 70-tisíc kusov. Pani Keleová-Vasilková predáva minimálne 25- až 30-tisíc výtlačkov. Ale inak je veľký úspech 10-tisíc, a je

jedno, či ide o nášho, alebo zahraničného autora,“ uzaviera Mária Lešková.

Ľudia chcú širšiu ponuku

Kníhkupectvo Artforum sa od pavlačového obchodu pre úzky okruh intelektuálov vypracovalo k širokospektrálnej sieti. Stále má však ambície byť istým spôsobom strážcom dobrého vkusu. „Nebránime sa predáť z nejakého titulu čo najviac kusov,“ hovorí Vladimír Michal, „ale kritériom je, aby to nebol brak. Nie sme cenzori - to, čo budem predávať, je základná otázka, ktorú rieši každý kníhkupec na svete.“

V Artfore pozorujú dva trendy: najúspešnejšieho titulu sa každý rok predá menej. Keď v roku 2006 sa rebričkovej jednotky - Kunderovej „Nezniteľnej ľahkosti bytia“ - predalo viac ako 2200 výtlačkov, minulý rok sa čísla jedna, „Gomory“ od Roberta Saviana, predalo 766 kusov.

„Na druhej strane celkový predaj sa zvyšuje, takže ľudia chcú evidentne širšiu ponuku a radi si z nej vyberajú,“ dodáva Vladimír Michal. Druhý trend je podľa neho ten, že čím ďalej, tým viac ľudí ide za konkrétnou knihou, teda ubúda tých, čo si idú „niečo kúpiť“.

Čoraz menej beletrie

O nákupných centrách sa hovorí ako o chrámoch konzumu. Že nakupovať sa dá aj outfit ducha, svedčí úspešná existencia siete Panta Rhei. „Zvláštnosťou je, že v horizonte troch-štyroch rokov zaznamenáme výrazný posun od beletrie k iným žánrom - odborným, populárno-náučným publikáciám, knižkám o alternatívnej medicíne, životnom štýle a podobne. Beletria tvorí oveľa menej ako polovicu obratu,“ hovorí obchodný riaditeľ Vladimír Babečka. Z desiatich najpredávanejších titulov Panta Rhei je sedem od slovenských autorov, čo naozaj jasne naznačuje trend narastajúcej obľúbenosti domácich tvorcov.

O slovenskú literatúru je záujem

Koloman Kertész Bagala, respektíve jeho vydavateľstvo LCA, sa špecializuje na vydávanie pôvodnej tvorby. Po ročnej prestávke sa viani vrátil k vydavateľskej činnosti. „Vydal som jedenásť kníh súčasných slovenských autorov a podpísal desať zmlúv na zahraničné vydania,“ hovorí.

„Som rád, že o slovenskú literatúru je stále záujem, svedčia o tom viani vypredané tituly - román Jany Beňovej („Plán odprevádzania“) a Agdu Bavi Paina („Koniec sveta“), ktorá dostala medzinárodnú cenu Bank Austria Literaris 2008, zborníky zo súťaže Povedka 2007 a 2008 alebo dotlače kníh Mareka Vadasa („Liečiteľ“), či Viliama Klimáčka („Námestie kozmonautov“).

Koncom minulého roka som spustil nové stránky literarnyklub.sk pre početných fanúšikov pôvodnej tvorby na Slovensku. Zatiaľ fungujú hlavne ako elektronické kníhkupectvo, ale v budúcnosti by sa mali vyvinúť do podoby informačného a komunitného literárneho webu.“

Marian Jaslovský

Naším čitateľom iste neušla správa, ktorá prebehla aj českými médiami a oboznámila verejnosť o tom, že na Slovensku od 1. februára 2009 dochádza k zmenám v pravidlách cestnej premávky. Nové pravidlá sú dané Zákonom č.8/2009 Z. z. z 3. decembra 2008 o cestnej premávke a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Súčasne s novým zákonom o cestnej premávke nadobudol účinnosť aj vykonávací predpis – Vyhláška MV SR č.9/2009 Z. z.

Zmeny na slovenských cestách

smú na diaľnici a rýchlостnej ceste jazdiť rýchlостou najviac 90 km/h. Uvedené rýchlостi jazdy môžu byť dopravným značením upravené.

Pre vodičov nákladných automobilov s celkovou hmotnosťou prevyšujúcou 7 500 kg platí zákaz predbiehania na diaľniciach a rýchlостných cestách. Rovnako ako v ČR platí zákaz telefonovania

tí aj pre cyklistov, ktorým navyiac pribudla povinnosť používať ochranné prilby a to tak, že cyklista je povinný počas jazdy na bicykli mimo obce chrániť si hlavu riadne upevnenou ochrannou prilbou. Ak je cyklistom osoba mladšia ako 15 rokov, táto povinnosť sa vzťahuje aj na jazdu v obci.

V oblasti ukladania pokút dochádza k zmenám,

Nás, ako obyčajných účastníkov cestnej premávky, ktorí sa po slovenských cestách často pohybujú, budú najviac zaujímať úpravy, ktoré sa odlišujú od predošlých pravidiel cestnej premávky, a podľa ktorých sme boli zvyknutí jazdiť. Pre vodičov po novom platí povinnosť mať počas jazdy vždy rozsvietené stretávacie svetlá, okrem vlečeného vozidla, ktoré má záradu na osvetlení. V obci smú vodiči jazdiť rýchlостou najviac 50 km/h. Na diaľnici alebo rýchlостnej ceste, ktorá vedie cez obec, smie vodič ísť rýchlостou najviac 90 km/h. Vodič autobusu a vozidla s celkovou hmotnosťou neprevyšujúcou 3 500 kg smie mimo obce ísť rýchlостou najviac 90 km/h. Na diaľnici a na rýchlостnej ceste smie vodič autobusu ísť najviac rýchlостou 100 km/h, vodiči vozidiel s celkovou hmotnosťou do 3 500 kg smú na diaľnici a rýchlостnej ceste ísť rýchlостou najviac 130 km/h. Vodiči vozidiel, ktorých celková hmotnosť presahuje 3 500 kg, alebo súpravy vozidla s prívesom, ktorého hmotnosť presahuje 750 kg

počas jazdy (okrem telefonovania s použitím systému hands free).

Zákon uvádza, že ak je na vozovke súvislá snehová vrstva, ľad alebo námraza, vodič môže na takýchto cestách použiť iba vozidlo vybavené zimnými pneumatikami. Uvedená povinnosť platí pre osobné a úžitkové automobily s celkovou hmotnosťou do 3 500 kg. Tieto vozidlá musia mať zimné pneumatiky na všetkých nápravách. Ostatné vozidlá na prepravu osôb a nákladu musia mať zimné pneumatiky aspoň na jednej hnacej náprave. Nákladné autá a autobusy musia byť vybavené zimnými pneumatikami, bez ohľadu na počasie, v období od 15. novembra do 31. marca. Novinkou je aj povinnosť vodiča, ktorý dovolene parkuje na chodníku, ponechať voľnú šírku chodníka najmenej 1,5 m.

Chodec, idúci po krajnici alebo po okraji vozovky, za zníženej viditeľnosti mimo obce, musí mať na sebe viditeľne umiestnené reflexné prvky alebo reflexný bezpečnostný odev. Toto ustanovenie pla-

kde napríklad za odmietnutie alкотestu hrozí pokuta v rozmedzí od 300 do 1 300 eur a zákaz činnosti od 1 do 5 rokov a za jazdu pod vplyvom alkoholu od 200 do 1 000 eur a zákaz činnosti do 5 rokov. Za použitie alkoholu počas jazdy, spôsobenie dopravnej nehody alebo prekročenie rýchlостi jazdy hrozí pokuta vo výške od 150 do 800 eur a zákaz činnosti do 3 rokov. Za zmienku stojí aj to, že pokiaľ vodič pokutu nezaplatí, policajt má právo zadržať jeho vodičské oprávnenie.. Novinkou je aj zákaz používania akéhokoľvek takzvaného antiradaru a istou perličkou aj zákaz používať hanlivé gestá na ostatných účastníkoch cestnej premávky...

Myslím si, že sa zhodneme na tom, že na slovenských cestách „prituho“, ale na druhej strane si musíme uvedomiť, že zákon kladie dôraz najmä na bezpečnosť cestnej premávky a to v súvislosti s jej potrebami a s prihliadnutím na celoeurópsky trend riešenia cestnej premávky.

Štefan Rychtárik

Pani šéfredaktorka ma požiadala, aby som pre Slovenské dotyky napísal o svojich dojmoch z premiéry dokumentu Fedora Gála. Je to dokument o vražde. Nielen o vražde Fedorovho otca. Presnejšie, je o vraždách životov a duší miliónov nevinných ľudí inými ľuďmi – ich blíznymi - bez akejkoľvek príčiny. Hoci Fedora Gála, pohrobka, k jeho ceste inšpiroval osud nepoznaného otca, zavraždeného esesákom „pochode smrti“ na samom konci druhej svetovej vojny, jeho rozprávanie je vlastne o vraždení nevinných obetí po celom svete. Ťažko sa mi o tom píše; radšej skúsím iba pospájať niektoré pocity a myšlienky, ako ich Fedor za seba vyjadril sám.

**■ ■ ■ za
svojím
nepoznaným otcom,
po kuse jeho krátkej
dlhej cesty ■ ■ ■**

EGON T. LÁNSKÝ

Vrahovia, ktorých konanie Fedor zmieňuje, sú poväčšine spokojní so svojimi činmi, často, ale nie vždy, z nich profitujú. Často, ale nie vždy, svoje obete dôverne poznajú, veď s nimi a vedľa nich dlho žili svoje životy. Často, hoci nie vždy, svoje obete sami nezabýjali, iba ich na smrť posielali. Podobne ako susedia a neraz dlhoroční priatelia rodiny Gálovcov v Partizánskej (predtým Slovenskej, či Nemeckej?) Lupči.

Nebudem sa snažiť čokoľvek si vymýšľať o krátkej dlhej ceste Fedora stopami jeho nepoznaného otca - napísal a povedal to spolu so svojimi priateľmi (ba aj nepriateľmi) on sám a ja by som iba napodobňoval, hoci...

... popisoval by som možno iba kus svojho vlastného života, veľmi podobného, čo aj som náhodou o desať rokov starší. A tie naše sa zas ponášali na život poľsko-rusko-amerického autora Jerzyho Kosinského, nebohého slávneho autora, tak ako si ho popísal v diele „Maľované vtáča“ on. Všetci traja sme, spolu s miliónmi iných, mali jedno spoločné: Boli sme židia. Jerzy Kosinski žiaľ už naozaj bol, Fedor Gál i ja sme Židmi zatiaľ ostali i keď obaja, Fedor i ja sme pokrstení. On je „evanjelik“, ja som „katolík“.

Aj tak sa nás vtedajší mocní tej časti sveta, v ktorej sme žili, pokúšali vykynožiť. V prípade 35-ročného otca Fedora Gála sa im to v mene národa, z ktorého nás vylúčili, temer podarilo, podobne ako s miliónmi iných kdekade po Európe. Stalo sa to vraj v mene ich milosrdného a veľkorysého boha, ktorý mimochodom bol pôvodne bohom naším. Slušne povedané ho zdieľame; niektorí natvrdo konštatujú, že nám ho ukradli. Istý pán William-

son, biskup, pred pár desaťročiami rímskym pápežom exkomunikovaný, teda vylúčený z a nedávno iným pápežom znova prijatý do katolíckej cirkvi, ešte dnes, po šesťdesiatich štyroch rokoch tvrdí, že nijaké kynoženie vlastne nebolo.

Vo svojom multimedialnom diele citujú sociológ Fedor Gál a iní podobné tvrdenia z úst vrahov a potenciálnych

vrahov. Azda ich stojí za to pripomenúť. Dr. Jozef Tiso, politik a katolícky farár, prezident vtedajšieho Slovenského štátu, ktorý nechal židovskú časť svojho slovenského národa zbaviť dôstojnosti, občianskych práv, majetku a až na výnimky aj života, to oddôvodnil takto: „Urobili sme to na príkaz Boží: Slovák, stras zo seba, zbav sa svojho škodcu.“

Na titulnej strane Ľudových novín, orgánu Hlinkovej slovenskej ľudovej strany, nájdeme 1. septembra 1941 podrobné informácie o Slovenským snemom práve odhlasovaných protizhidských zákonoch. Krikľavé titulky, medzitulky a podtitulky informujú:

„Už odbilo Židom!, Najprísnejšie rasové zákony na Židov sú slovenské!, V istom ohľade sú prísnejšie ako nemecké!, Naše zákony vzorom pre celú Európu!, Židia budú označení!, 270 paragrafov máme na Židov!, Nebude už nikdy viac nijaký Žid príživníkom na tele slovenského národa!, Nadhodnota slovenskej rasy voči židovskej zabezpečená!“

Potom, viac ako 60 rokov po najstrašnejších masových vraždách, v máji roku 2008 podpredseda dnešnej vlády Slovenskej národnej strany Rafael Rafaj zverejnil svoj názor, že

... konzumne orientovanej, euroatlantickej, západnej kultúre treba jemne naznačiť, že svoju úlohu v špirále vývoja už splnila a pre ďalší rozvoj kolektívneho vedomia má uvoľniť priestor slovenskej kultúre... že ... tak, ako sa menia časy, mení sa aj vyvolený národ a teraz je týmto vyvoleným národom národ slovenský! Je vyvolený aj preto, že Slováci sú najmorálnejším národom, ktorý nemá nijaké politické hriechy.“

To nie je opilecké táranie, to je triezvy výrok vplyvného slovenského politika. Fedor Gál cituje aj cynické povojnové výroky niektorých susedov z Ľupče. Ale i slová osvienčinského väzňa Samuela Hejbluma, ktorý spomína, ako vyvážal z plynovej komory mŕtvoly: „Stál som s priateľom Simonom na vozíku, nakladali sme mŕtvoly - bábätká, starcov, ženy a nakoniec ... nakoniec som z plynovej komory vyniesol aj mŕtvolu mojej matky.“

Fedor Gál na svojom krátkom dlhom pochode navštívil v Sachsenhausene, v koncentráku, kde väznili jeho otca, barák, v ktorom otec živil a po ceste aj cintorín, na ktorom asi otec v hromadnom hrobe leží. V Terezíne prišiel do domu, v ktorom sa sám narodil, ale inak, než sa tam dnes rodia deti slobodným rodičom. A pravidelne chodí na miesta bývalého rómskeho koncentráku v Letoch pri Pisku. Hovorí, že si tak pripomína nielen pamätníky ľudskej zvlčlosti, ale aj to, že kým chodia po uliciach ľudia v strachu, pre svoju inakosť, ani židia nie sú bezpeční. Hovorí o návratoch hŕstky preživších do vykradnutých bytov, o tom, ako sa jeho mama vrátila do dnešnej Partizánskej Ľupče a rýchlo pochopila, že musí utekať ďalej, že je pre nejedného suseda iba osamelá ženská, vdova po bohatom veľkostatkárovi, triednom nepriateľovi. A súčasne cituje z denníka svojej mamy, ktorý našiel po jej smrti:

„Politicky organizovaná som nikdy nebola. Teraz som členkou Zväzu československo-sovietskeho priateľstva, Revolučného odborového hnutia a účastníčkou straníckych školení. Mám dve nedospelé deti a jediným zdrojom mojich príjmov je môj plat. Česť práci. Gálová Barbora.“

Krátku dlhú cestu podnikol Fedor asi s cieľom poznať svojho otca, ktorého nikdy nezažil a jeho osud, ktorý si otec nezvolil. Ale z vlastného Fedorovho svedectva som pochopil, že mu tá cesta poskytla oveľa viac. Lepšie poznal sám seba, svet, v ktorom všetci žijeme, posilnil niektoré priateľské putá, našiel nové priateľstvá a niektoré tvrdé pravidlá a súvislosti ľudského života pochopil. Tak som aspoň chápal napríklad jeho popis postoja súčasného slovenského katolíckeho primasa arcibiskupa Sokola, keď proti Gálovmu údajne chystanému menovaniu do funkcie šéfa Slovenskej televízie, o ktorú sa Fedor neuchádzal,

u slovenského ministra kultúry protestoval gestom, naznačujúcim Gálov krivý – teda židovský – nos.

Fedor Gál sám vraví, že až po kolapse komunistického režimu definitívne pochopil, že sloboda nie je čosi, čo prichádza zvonka, že utekať niet kam, že nebezpečenstvu sa treba postaviť. Tak to začal robiť. Hovorí, že po rokoch dospel k istote, že odpor proti extrémizmu nie je extrémizmus, že programové nenásilie pri ochrane životov a dôstojnosti ľudí bude druhou stranou považované za programovú slabosť. Že štát a jeho inštitúcie nič nezaručujú, kým sa ľudia iba pasívne prizerajú. Že globálne a lokálne problémy sú zmiešané a tvoria celok.

Hovorí toho oveľa viac, nie so všetkým treba súhlasiť, nie všetkému čomu verí, verím i ja. Ale to nie je dôležité. Jeho poznanie a jeho cesta k nemu sú poučné, ba hodné obdivu. Vydržal trápiť sám seba roky len preto, aby sám seba a svoj malý svet poznal a pochopil. Trebárs sa ešte všetko nedozvedel a iste sa všetko ani nikdy nedozvie. Ani, ba predovšetkým, sám o sebe nie. Ale dozvedel sa, na svojej krátkej dlhej ceste v stopách svojho otca, veľa. Nielen o sebe a pre seba. I pre nás ostatných. Tá preplnená veľká kinosála, kde ani všetky prístavky nestačili a na záver jeho neveselej, ale povznášajúcej show vďačný potlesk, svedčia o tom, že Fedor Gál čosi dokázal. Nielen seba a pre seba.

Terezínsky lágér si pamätám ako chlapčisko zvnútra. Prišiel som doň aj ja zo Serede, ako on v brúšku svojej

mamy, približne v rovnakom čase na tú konečnú koľaj, ktorú on s kamarátmi natočil. Lenže, hoci som to vtedy nevedel, som bol v jedinom transporte v dejinách, ktorý šiel do Terezína cez Osvienčim, kde už nás na spracovanie neprijali. S otcom, ktorý bol v československej armáde na západe a vrátil sa s exilovou vládou, som sa spoznal, keď si po nás do Terezína prišiel. Dobre chápem poslanstvo Fedorovho nezábavného filmu.

A jeho úspech oceňujem o to viac, že ho dosiahol v Česku, teda vlastne doma – takmer. Viem totiž, že iný náš krajan, vplyvný filmový producent z New Yorku, Jack Garfein, ktorého, pätnásťročného, našli koncom vojny umierajúceho v koncentráku v Belzene, v osemdesiatych rokoch minulého storočia v kanadskom Saint Catherine, v Ontariu na ulici stretol istého Štefana Reistettera, ktorého si pamätal z rodného Bardejova. Tam bol Reistetter cez vojnu okresným šéfom HSLS, teda Hlinkovej slovenskej ľudovej strany, a podľa bardejovských svedkov organizátorom židovských transportov do likvidačných lágrov. Pre kanadskú televíziu o stretnutí s ním a o tom, čo nasledovalo, nakrútil Garfein dvojdielny film. Druhý diel televízia CBC už nevysielala, napriek intervenciám kanadskej tlače. Plnej kinosály, ani potlesku sa napriek svojim známostiam a vplyvu Garfein nikdy nedočkal. Nebolo by ho to možno potešilo, ale azda trocha uspokojilo.

Na rozdiel od Česka, či Slovenska, je Kanada tradičná, západná demokratická krajina.

Recipročné hosťovanie Divadla Astorka Korzo'90 v Švandovom divadle trvá kontinuálne a nepretržite už od roku 2003. Hosťovanie Astorky v Švandovom divadle - Medzinárodná kultúrna výmena - je každoročnou pravidelnou prehliadkou produkcie Divadla Astorka Korzo'90 spojenou so širšími kultúrnymi aktivitami. Vďaka týmto pravidelným projektom sa v Českej republike predstavila tvorba mnohých slovenských autorov (napríklad Ruda Slobodu), práca popredných slovenských režisierov (napríklad Polák, Nvota), prebieha predaj slovenskej divadelnej literatúry a divadelných hier, verejná prezentácia umenovednej literatúry, výstava o slovenskej divadelnej tvorbe, scénické rozhovory, diskusie s tvorcami.

Tento rok sa Astorka predstaví dvoma inscenáciami v dňoch 6. a 7. marca, v oba dni o 19.00. Je to „Čudné popoludnie dr. Zvonka Burkeho“ v preklade a réžii Borisa Farkaša, s hercami Mariánom Miezgom, Szidi Tobiasom (v alternácii Zuzana Kronerová), Lukášom Latinákom, Jurajom Kemkom a Róbertom Jakabom.

Najslávnejšia hra spoluzakladateľa, kmeňového autora a režiséra pražského Činoherného klubu Ladislava Smočka „o ľudomilovi, ktorý sa takmer stane niekoľkonásobným vrahom“, patrí od vzniku divadla k erbovým klenotom repertoáru Činoherného klubu. Hru mnoho-

krát inscenovali, preložili do trinástich jazykov a dodnes je predmetom záujmu divadelníkov ako osvedčený „klasický titul“. Patrí k najprekladanejším a najviac uvádzaným českým hrám a Smoček ňou vniesol do českého literárneho prostredia úplne nový typ postavy.

Ďalšou hrou je „Rómeo a Júlia“ od Williama Shakespeara v preklade Ľubomíra Feldeka a réžii J. A. Pitínskeho. V hlavných úlohách sa predstavujú Lukáš Latinák, Rebeka Poláková, Marián Miezga, Ady Hajdu, Szidi Tobias, Zuzana Kronerová, Miroslav Noga a ďalší.

Prínosom inscenácie v Astorke je originálne režijno-scénografické riešenie a zasadenie príbehu do moderného prostredia športového šermu, v ktorom je agresivita povolená a dokonca sa pri podávaní výkonov požaduje. Tým sa vyostreje autorom daný problém zla z neviazanosti a rozkoše. Zároveň odkazuje na svet dnešných fitness a „high-society“ športov, ich osobitý svet postavený na prevahe peňazí, pocite moci a z nej vyplývajúcej arogancie.

Andrea Dömeová

Informácie

• ut. 3. 3. o 17.00

Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1
MILOSLAV LUTHER - Tango s komármi
Prezentácia a projekcia novinky scenáristu, režiséra a producenta M. Luthera
Tragikomédiu zo súčasnosti o návrate dvoch emigrantov do Bratislavy, aby urovnali resty z minulosti a našli vytúžené šťastie, predstaví režisér spolu so svojou manželkou Deanou Lutherovou, ktorá sa na filme podieľala ako producentka
Hrajú: R. Luknár, A. Hajdu, T. Brodská, T. Nvotová, Z. Fialová, D. Mörrová, A. Hryc,...
Kamera: Igor Luther
Uvádza: Jozef Švolík

• št. 5. 3. o 17.00

Galéria SI, Jiřská 16, Praha 1
JÁN HLAVATÝ - Svet ilúzií
Výstava významného predstaviteľa súčasnej slovenskej expresívnej maľby a člena výtvarného združenia A1
Výstava potrvá do 18. 3.

• ne. 8. 3. o 19.00

Divadlo Bez Zábradlí, Jungmannova 31, Praha 1
SLOVENSKÉ DIVADLO V PRAHE 2009
14. ročník divadelného festivalu
Slovenské komorné divadlo Martin
Juan Carlos Rubio: FAJČENIE JE DRINA (Rollingova terapia)
Hrajú: F. Výrostko, D. Zaprihač. L. Krkošková, J. Oľhová,...
Réžia: Peter Gábor

• st. 11. 3. o 17.00

Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1
ANDREJ REINER: Tati...
Spomienkový večer venovaný lekárovi, spisovateľovi a publicistovi Andrejovi Reinerovi, spojený s prezentáciou jeho poslednej knihy
Účinkujú: Viera Kučerová a Martin Matejka
Hostia večera: Ireny Baláž, Jiří Dědeček

• ut. 17. 3. o 19.00

Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1
Jazzový večer
TRIO ZELENÁK, BAROŠ, VIKLICKÝ
Koncert fenomenálnych jazzových hudobníkov Cyrila Zeleňáka (SK), Tomáša Baroša (SK, CZ) a Emila Viklického (CZ)

• st. 18. 3. o 17.00

Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1
SLOVENSKÝM PEROM PRI VLTAVE
Krst kníh Slovenského literárneho klubu v ČR
Pokračovanie pamätí Ľubomíra Feldeka Homo politicus a Fejtóny štyroch autorov – Oľgy Feldekovej, Nade Vokušovej, Mariána Vaneka a Ľubomíra Feldeka
Hrá skupina Motovidlo

• st. 18. 3.

Galéria Jaroslava Fragnera, Betlémské nám. 5a, Praha 1
MADE IN IG
Výstava vznikla pri príležitosti ukončenia pedagogickej činnosti doc. Ivana Gürtlera a predstavuje jeho diplomantov – najmladšiu generáciu úspešných architektov 18.00 Betlémská kaple, Betlémské nám., Praha 1
PREDNÁŠKA – Mária Topolčanská uvedie trojicu predstaviteľov mladých slovenských architektov – Ilja Skoček ml. Vallo Sadovsky Architects, BEEF.SK
19.30 Galéria Jaroslava Fragnera, Betlémské nám. 5a, Praha 1
VERNISÁŽ VÝSTAVY – výstavu zahájí riaditeľ SI Vladimír Valovič a prof. Ladislav Lábus

• št. 19. 3. o 9.00

Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1
SLOVENSKÁ POÉZIA A PRÓZA
Komponovaný literárny program pre študentov pražských stredných škôl venovaný Milanovi Růfusovi
Účinkujú: Viera Kučerová a Martin Matejka

• so. 21. 3. o 10.30

ZOO Praha, U Trojského zámku 120/3, Praha 7
ROZPRÁVAJME SI ROZPRÁVKU
Program pre deti o slovenčine a jednej rozprávke krajine
Účinkujú: Viera Kučerová a Martin Matejka
Program v rámci Európskeho dňa v ZOO Praha

• so. 21. 3. o 19.00

Divadlo Bez Zábradlí, Jungmannova 31, Praha 1
SLOVENSKÉ DIVADLO V PRAHE 2009
Divadlo Andreja Bagara Nitra
David Farr: OKULIARE ELTONA JOHNA
Hrajú: M. Nahálka, M. Kráľ, D. Kuffelová, M. Fratrič, J. Hřčka, A. Pajtkinová
Réžia: Peter Mankovecký

• ne. 22. 3. , po. 23. 3. o 20.00

Café Teatr Černá labuť, Na Poříčí 25, Praha 1
ZHASNĚTE LAMPIONY
Hrajú: Tatiana Vilhelmová/CZ a Marián Miezga/SK

• ut. 24. 3. o 17.00

Galéria SI, Jiřská 16, Praha 1
CYRIL UHNÁK – Dunaj je voda, kameň a dejiny
Výstava o historických lokalitách a monumentoch pozdĺž rieky Dunaj od Prameňa v Baden-Württembersku až po ústie v Čiernom mori
Výstava potrvá do 15. 4.

• št. 26. 3. – pi. 3. 4.

Village Cinema Anděl, Radlická 3179/1E, Praha 5
FEBIOFEST
XVI. medzinárodná prehliadka filmu, televízie a videa
29. 3. Slovenská nedeľa v Kine osobností
Pocta Božidare Turzonovovej: Akce Bororo
Božská Ema
Príbeh lásky a tci
Penelopa

• so. 28. 3. o 19.30

Národní dům na Smíchově, nám. 14. října 16, Praha 5
41. SLOVENSKÝ PLES
Jediná plesová udalosť roka, ktorá prepojí slovenskú a českú kultúru
Moderuje: Marek Vašut
Účinkujú: No Name, BOOM BAND Jiřího Dvořáka, The Beatles Revival Band, Limbora, DJ Patrik Rokl,...

(Zvýraznené podujatia usporadúva alebo spoliusporadúva Slovensko-český klub, vydavateľ Slovenských dotykov)

Slovenské aktivity

Keď som pred viac ako rokom siahol po „samizdatovom“ vydaní „slovenských variácií na čapkovskú tému“ od Iva Velikého, napísal som mu, aby sa usiloval vydať svoj „samizdat“ v knižnej podobe, lebo tak sa skôr dostane medzi tých čitateľov, ktorých táto téma zaujíma. Rok sa stretol s rokom a želanie sa stalo skutočnosťou. Knižka „Bratia Čapkovci na Slovensku“ je na svete. Na Vianoce 2008, priam symbolicky k sedemdesiatemu výročiu od úmrtia Karla Čapka, ju vydali v Trenčíne.

Obsahovo je rozdelená do štyroch častí. V prvej „Slovenské aktivity Josefa a Karla Čapkovcov v rokoch 1912-1938“ sa autor zaoberá bratmi

neho kultúrneho pracovníka, či išlo o deklamovanie, moderovanie, alebo organizáciu kultúrneho života v Trenčíne a okolí už pred rokom 1989.

BRATIA ČAPKOVCI NA SLOVENSKU

Ivo Veliký

Čapkovcami a ich vzťahom k Slovensku z rôzneho pohľadu. Nevynechá dôvod, prečo začali navštevovať Trenčianske Teplice, Josefove cesty na Oravu, premiéru Lúpežníka a ďalších Karlových diel. Druhá časť pod názvom „Symbolický návrat bratov Čapkovcov na Slovensko a aktivity ich obdivovateľov v rokoch 1945-2008“ má ďalšie podkapitoly – napríklad i históriu vzniku Kruhu priateľov českej kultúry, pozornosť venuje aj „Cene Karla Čapka“ a obsahuje aj Galériu nositeľov Ceny Karla Čapka. V tretej časti knihy autor priam detektívnym spôsobom skúma, ako to bolo s uvedením Čapkovskej hry Lúpežník trenčiansko-tepličkými ochotníkmi. Rozoberá rôzne názory a dohady, nové poznatky a získané údaje. Štvrtá časť knihy obsahuje ilustrácie, fotografie a okrem iného aj bratov Čapkovcov na známkach a ďalšie filatelistické materiály, ktoré prezrádzajú autorov záujem o tohto koníčka.

Ivo Veliký je jedným z prvých nositeľov Ceny Karla Čapka, ktorá sa každoročne udeľuje v Trenčianskych Tepliciach. Dostal ju v roku 1993 ako tretí v poradí a je prejavom ocenenia jeho čapkovských aktivít, ktorým sa aj naďalej venuje. Sám som poznal jeho činnosť regionál-

LETO 1927 - OLGA SCHEINPFLUGOVÁ, JEJ SESTRA BOŽENA, KAREL ČAPEK A MAXIMILIÁN SCHWARZ, MAJITEL TABAČIARNE V RUMANOVEJ, MEČENÁŠ VIACERÝCH ČESKÝCH UMEĽCOV

Škála jeho schopností vynikla po novembri 1989, keď najprv ako tajomník mešťanostu a potom v inej funkcii v okolí primátora až do odchodu na dôchodok mohol ovplyvňovať kultúrny

život v meste. Osobne som sa s ním zoznámil začiatkom roku 1988, keď pomáhal pripravovať zájazd autobusu Klubu slovenskej kultúry a členov Spoločnosti bratří Čapků z Prahy na odhalenie pamätnej tabule na liečebnom dome PAX v Trenčianskych Tepliciach. Táto tabuľa pripomína nielen Antonína Čapka, ktorý tam v rokoch 1910-1923 pôsobil ako kúpeľný lekár, ale aj jeho synov Josefa a Karla, ktorí chodievali do Trenčianskych Teplic za rodičmi a odtiaľ poznávali Slovensko.

Nie je to prvá práca o Čapkovcoch a Slovensku. Niekdajší predseda Spoločnosti bratří Čapků, herec martinského a vinohradského divadla, publicista Vlastimil Fišar, vydal v roku 1990, nákladom Kruhu priateľov českej kultúry v Bratislave, prácu „Bratří Čapkové a Slovensko“. Tejto téme sú venované aj iné, kratšie články od rôznych autorov. Prednosťou predstavovanej knihy Iva Velikého je, že na základe korešpondencie, tlače či z literatúry zrekapituloval znalosti o Čapkovcoch na Slovensku od ich prvého pobytu až do ohlasu v súčasnosti, to je do roku 2008. Kniha obsahuje aj prehľad inscenovania ich hier na Slovensku. Autor menuje nositeľov Ceny Karla Čapka od prvého ročníka v roku 1991 až do roku 2008. Pritom uvádza programy, pripravené k tejto príležitosti. Informuje o výstavách Josefa Čapka a reprodukuje Pamätné listy, ktoré sa každoročne vydávajú k udeľeniu Ceny Karla Čapka. Reprodukované sú aj DOCUMENTA Čapkiana XLII, ktoré informujú o ceste „Za Čapky na Slovensko“. Súčasťou knihy je už spomínaný autorov pokus o objasnenie problému okolo trenčiansko-tepličkého uvedenia Čapkovskej divadelnej hry Lúpežník. Ivo Veliký ho publikoval v roku 1990 v Trenčíne. Aj keď si čitateľ na základe môjho referátu môže myslieť, že ide o „pestrú všehochuť“, nie je nikdy na škodu aj v takejto forme opätovne pripomenúť niektoré informácie, ktoré sa nachádzajú v rozobraných, alebo neprístupných zborníkoch.

Vojtech Čelko

VYSIELANIE PRE SLOVÁKOV ŽIJÚCICH V ČR		
	ČESKÝ ROZHLAS	
ČRO 1 - RADIOŽURNÁL	utorok	20.05 - 21.00
ČRO 6/RSE	streda	19.15 - 19.30
Regina Praha	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ústí nad Labem	pondelok, streda	18.45 - 19.00
Plzeň	pondelok, streda piatok	19.45 - 20.00 19.30 - 20.00
České Budějovice	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Hradec Králové	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ostrava	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Brno	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Olomouc	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Sever	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Vysočina	pondelok, streda	19.45 - 20.00

Publicita a realita

EGON T. LÁNSKÝ

The Guardian je londýnský denník, dost levicové a tuziž i přátelský orientovaný vůči Palestíně a Palestincům a současně relativně ostře kritický k Izraeli. V pátek 30. ledna píše jeho zpravodaj Rory McCarthy z města Gaza o objevujících se důkazech vraždění a násilností jako pomsty za údajnou spolupráci s izraelskou armádou. Mezi oběťmi během bojů i po nich, v tomto případě oběťmi vlastních spoluobčanů, jsou údajně snad i zcela neviní lidé, mimo jiné představitelé bezpečnostních orgánů Fattahu – organizace prezidenta palestinské samosprávy Abbáse, jež byla před několika lety v podstatě vytlačena z pásma Gazy právě Hamásem a kontroluje pouze palestinská území na západ od řeky Jordán.

Zpravodaj Guardianu uvádí i jmenovitě příklady a citace z různých pramenů, včetně izraelského deníku Ha'aretz. Píše, že Palestinci v humanitárních

poněkud přesvědčivěji. Zmiňuje mimo jiné výpověď 23-leté dívky ze Zeitounu, nedaleko hlavního města Gazy. Podle ní maskovaní členové brigád Izzedin

al-Kassam, což je ozbrojená složka Hamásu, přišli a prostřelili obě kolena jejímu bratřovi – 36-letému bývalému zpravodajskému činiteli Fatáhu, jenž byl nezaměstnaný od doby, kdy Hamás vytlačil Fatah ze společné správy pásma Gazy. Její bratr je nyní v káhirské nemocnici po dvou operacích. Podle zmíněné dívky šlo o akt pomsty a agrese – byli asi odpovědní i za jiné podobné činy. Ptali se každopádně na další kolegy jejího bratra. Svě jméno ve strachu z represálií udat nechtěla. V tomto případě se není co divit.

McCarthy také píše, že Hamás údajně zabránil některým Palestincům dostat se do izraelské polní nemocnice u Eretzu. Cituje náměstkyni ministry zdravotnictví Hamásu Hassana Chaláfa, jenž měl konstatovat: „Nám je to lhostejné. Tyto osoby nejsou lidé, jen tvrdí, že jimi jsou.“

Po přečtení reportáže korespondenta Guardianu jsem se dal do zkoumání českého zpravodajství. Žádná podobná

informace se v něm nevyskytla. Zato Právo pod titulem přes celou stranu cituje nejmilitantnějšího izraelského politika Benjamina Netanjahu, jenž v rámci předvolebního boje a v polemice s premiérem Olmertem zdůrazňuje, že žádné židovské osady na palestinském území evakuovat nehodlá a sliby premiéra se necítí vázán. Mladá fronta dnes cituje z oslavné ody Hamásu na v podstatě nemilitantního tureckého premiéra Erdogana, vůdce umírněné islámské strany, jenž v Davosu odešel z diskuse s izraelským prezidentem Peresem (ale telefonicky se rychle omluvil). Potud o neinformování českých médií.

S informováním je to jinak:

Tak mě internetový server iHNed poučil, že nová premiérka Islandu je lesbička (to zdůraznila všichni česká média) a konzervativní – popravdě je sociální demokratkou, dokonce radikální. Od českého rozhlasu a jeho stálého korespondenta při EU jsem

se zase dozvěděl, že v hlavním městě Lucemburka je náměstí Jana Palacha, jež bylo kdysi neoficiálně označené tabulkou, kterou se nikdo neodvážil odstranit. Oficiálně náměstíčko, dle tohoto žurnalisty, pojmenovali při návštěvě Václava Havla v roce 1991. To, troufám si tvrdit, je také nesmysl. Sám jsem místo navštívil asi rok po Palachově smrti a mohu dosvědčit, že už tehdy tam byla zcela oficiální tabulka a místo bylo formálně a veřejně pojmenováno. Reportoval jsem o tom ostatně sám v rozhlase, ovšem nikoli českém, ale britském a slovensky. To možná ještě nynější stálý zpravodaj ČRo vůbec nebyl.

Odrzil jsem se ale od českého zpravo- a hlavně nezpravodajství kolem konfliktu Izraele s Hamásem a dovolím si vrátit se ještě s několika informacemi, jež by snad zaujaly českou, ba i slovenskou veřejnost, kdyby jí ta fakta o třeba nepohodlné, ale pravdivé realitě kolem nás někdo zprostředkoval.

Svět, v němž se všichni plácáme, má za sebou v nedávné minulosti spoustu sporů a válek. Nevzpomínám si ale, že by i nejúpornější znepřátelené národy či státy programově popíraly navzájem svou existenci. To se týká třeba spojeneckých zemí a nacistického Německa či Japonska, USA a Vietnamu, Francouzů a Alžíránů a mnoha jiných. Neúprosne spolu bojovali, ale navzájem se uznávali. Proto také pak spolu mohli vyjednávat o míru a vyjednat ho. S někým, kdo, podle nás, neexistuje, se sotva můžeme domlouvat a nakonec i domluvit.

Hamás ovšem právo Izraelců ba i židů – i těch s malým ž – na existenci programově popírá. (Dříve to dělal i Fattáh, ten už ale aspoň text svého programu pozměnil.) Pro čtenáře, jehož to možná zajímá, aspoň pár ukázek. Kdo chce, může si ověřit a doplnit sám:

Z programových bodů Hamásu volně cituji:

7/ Den soudu nastane až poté, co muslimové porazí a usmrtí židy; až ti se budou schovávat za kameny a stromy. Kameny a stromy pak budou volat: Ó muslimové, za mnou se schovává žid. Přijďte a zabte ho!

8/ Alláh je cílem, prorok vzorem, džihád cestou, smrt za Aláhovu věc nejušlechtilější vírou. Opakovaně: Cílem je islámský stát, v němž vládne šaría.

22/ Židé jsou v pozadí všech revolucí, válek, prostřednictvím svého bohatství kontrolují imperialistické státy, kolonizují a vykořisťují bohatství mnoha zemí...

Někdy se člověk zamyslí a ptá se třeba sám sebe, jaká by asi byla reakce, kdyby některá politická hnutí, nebo strany v západním světě, například Haiderovci v Rakousku, LePenovci ve Francii, či NPĐ v Německu měli podobné programové body?

A k úvahám a srovnávání počtu mrtvých (a zraněných) na obou stranách bojové linie: Jde o počty obětí, nebo o samotné zabíjení, jeho příčiny a formy?, ptá se například mezinárodně známý izraelský spisovatel A. B. Jehošua, respektovaný i mezi Palestinci.

Nikoli poprvé sám zmíním věc, jež mi už léta vrtá hlavou: Lze brát vážně tvrzení – a činy – že zabíjení ve jménu víry, tedy ve jménu božím (a to i lidí vlastní víry) je nejvyšší ctností a těm, kdo přitom zahynou sami, zaručuje cestu do ráje?

a lidskoprávních organizací se bojí veřejně mluvit o těchto otázkách, považovaných za choulostivé. Pokud přesto mluví, říkají, že se neví, kdo ty činy spáchal. Jeden respektovaný obránce lidských práv v Gaze však údajně vyjádřil názor, že nějakých 40-50 osob bylo zabito od začátku nepřátelství jako údajná pomsta. Jiný mluvil o 25-30 prokázaných případech.

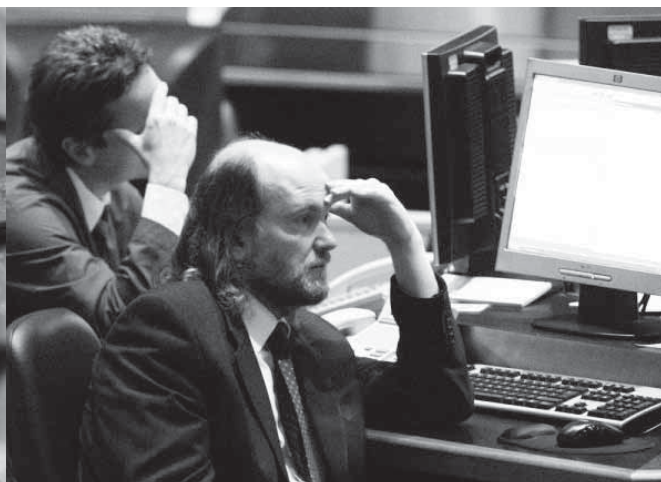
Rory McCarthy cituje i organizaci, již nazývá „Nezávislá komise pro lidská práva“, podle níž byl určitý počet občanů protiprávně zabit střelbou zblízka. Nevylučuji, že ona nezávislá komise je ta, jejímž členem byl i komentátor Práva, Petr Uhl. Ten ovšem po návratu ze své humanitární mise ani jediným slovem nic takového nenaznačil, zato v komentáři ze své cesty odsoudil izraelskou agresi a poněkud pokrytecky vyjádřil lítost nad situací všeobecně.

To korespondent nezávislého britského levicového Guardianu svou zpravodajskou odpovědnost uchoпил

Obavy Slovákov z finančnej krízy, v porovnaní s jeseňou minulého roka, výrazne vzrástli. Polovica ľudí na Slovensku má veľké obavy a vyše tretina Slovákov miernejšie obavy z negatívnych dopadov krízy na Slovensku.

Dopady na Slovensku

mzdy a zhruba 9 percent respondentov uviedlo, že zamestnávateľi im alebo ich najbližším vyplátili len časť mzdy. Asi 18 percent respondentov uviedlo, že v dôsledku krízy sa im alebo ich blízkemu okoliu zhoršili podmienky na podnikanie. Necelých 16 percent respondentov spomenulo

Väčšina Slovákov má dokonca konkrétne skúsenosti s dopadmi finančnej krízy, či už ju pocítili na vlastnej koži alebo zasiahla ich blízky, či rodinných príslušníkov. Vyplyva to z prieskumu spoločnosti GfK Slovakia, ktorý sa realizoval koncom januára online formou na vzorke 838 respondentov.

Iba 13 percent respondentov

uviedlo, že zatiaľ nepocítilo žiadne konkrétne dôsledky finančnej krízy vo vlastnom prípade, ani vo svojom blízkom okolí. Sú to najčastejšie ľudia z Bratislavského a Trnavského kraja. Prevažnú väčšinu domácností už kríza priamo alebo nepriamo zasiahla.

V prieskume sa respondentov pýtali, s akými konkrétnymi dôsled-

kami finančnej krízy sa oni alebo niekto z ich blízkych už stretli. Najčastejšie spomínanými boli najmä hrozba straty zamestnania, prepúšťanie a zhoršené podmienky pri hľadaní práce.

Necelá štvrtina respondentov uviedla skrátenú pracovnú dobu, 17 percent respondentov má skúsenosti so zmrazením, alebo stagnáciou

tiež ťažkostí, s ktorými sa stretli buď oni alebo ich najbližší pri vybavovaní úveru v banke.

Problémy sa vyskytli aj v hospodárení s rodinným rozpočtom. Necelých 17 percent respondentov vyjadrilo obavy z toho, že môžu mať ťažkosti s platením účtov a 13 percent so splácaním úverov.

(ta)

Fejtón

Ešte pred prvou svetovou vojnou vyučiť sa za zámočníka a potom byť zamestnaný vo veľkom parnom mlyne, bolo hotové temo. Znamenalo to isté postavenie, istý chlieb pre rodinu a pre chudobného dedinského chlapca hotový záruk. A takéto šťastie postretlo Rudka Takáča. Bol to veľmi skromný a pracovitý člo-

Pravdivé príhody spod Marhátu

Úraz spredu i zozadu

vek, ktorý si svoje montérky vážil zaručene viac ako hociktorý pán „z homej triedy“ svoj smoking. To Rudko potvrdil ešte aj po rokoch, keď si ako päťdesiatnik vzdychol: „Prosím vás, šak neská už nosí montérky bārgdo! To neni s kostolným porádkom!“

Náš majster zámočník sa trochu neskôr než bolo bežné oženil a natrvalo usadil v okresnom meste. Byt dostal v činžiaku, a to taký, čo mal aj splachovací záchod, na pomery prvej republiky bol jednoducho honosný. Však do tej malej miestnosti zakaždým hneď na začiatku návštevy zaviedol bratov, sestru, švagra a švagriné, aby videli „... jako pány vykonávajúj oné“. Jeho manželka bola poriadkumilovná a veľmi čistotná osoba, nebola nikde zamestnaná, ale doma šila ženám z okolia a tak prispievala k životnému štandardu takáčovskej rodiny.

Raz – bolo to tesne pred druhou svetovou vojnou – sa v tejto päťčlennej rodine, a práve v onej háklivej miestnosti, prihodilo nešťastie – nastal výbuch. Susedia na ratovanie Aničky, Rudkovej ženy, rýchlo privolali akéhosi furmana a ten

odviezol postihnutého Rudka do nemocnice. Úrazový lekár dlho krútil hlavou nad nezvyčajným zranením tohto muža. Mal totiž veľkú ranu na čele a škaredú popáleninu na sedacej časti tela. Keď sa pacient zotavil zo šoku a zbavil silných bolestí, rozpovedal lekárovi, čo sa mu vlastne stalo.

„Aby ste tomu lepší porozumeli, pán doktor, mosím pochváliť moju ženu Aničku. Je to velice poránna žena a čistotná jako málokerá. Jak to teda bolo: Prišov som ze mlyna, jako každý den, poumývav som sa a sadov som si k večeri, kerá mi velice šmakovala, lebo víte, tá moja je velice

dobrá kuchárka, to je svatá pravda. No a potom som išov na to místo, kde – jak sa hovori – aj král chodi peší. Tam som si ždycky zvykáv po jidle pořajčit. No a ked som potom ten špaček odhodzev do záchoda, odrazu len volačo vybuchlo a mna to hodzilo na klúčku od dveri a tá mi prebila hlavu. No a zadek mi to pořánno popálilo. Nuž, tak to bolo.“ Lekár sa smial, až ho na stoličke pri Rudkovej posteli nadhadzovalo. A ten smiech nakoniec nakazil aj uboleného pacienta.

Diagnóza bola jasná. Rudko sám totiž vydedukoval, že mu Anička v benzine vyprala montérky, potom ho vyliala do záchodovej misy, ale nestiahla splachovač. Bola to mimoriadne šetrná žena, ktorá príbuzným na vidieku nezabudla zdôrazňovať, že „... v tom meste sa za šeckeru plací, predstavte si, ešte aj za tú vodul!“ Nuž preto na WC splachovala, len keď to bolo nutné.

A Rudko sa zásluhou svojho originálneho zranenia stal u kolegov v práci potom na dlhé roky populárnym.

Jolana Kolníková

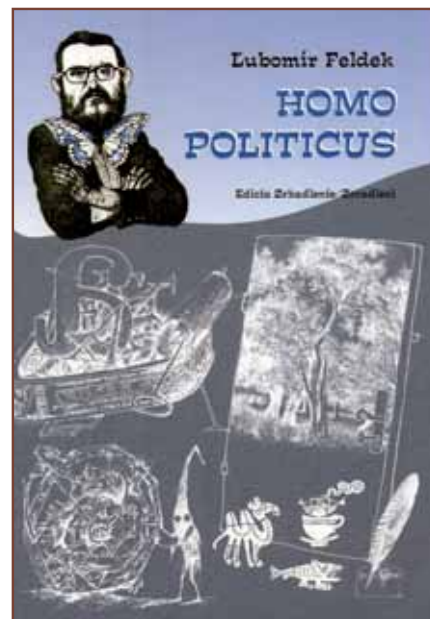

K ustavične nastolovaným vzrušujúcim otázkam typu: „Kam kráčame?“, „Kedy bude dobre?“ či „Čo sa melie do párkov?“, pridajme ešte jednu, nemenej vzrušujúcu: „Čo to je fejtón?“ Presne vám to nikto nepovie, kdekto podeň skrýva kadečo, ale v podvedomí novinových čitateľov sa ustálila predstava, že to je niečo lahtikárske, okrajové, nedôležité, v podstate však príjemné. Niečo, čo aspoň trochu poľudšťuje novinové stránky, kde prednosť majú správy katastrofálne až poplašné. Fejtón sa v novinách rozvaluje vždy niekde pod čiarou, symbolicky oddelený od toho akože dôležitejšieho, tlačeny ležérne našikmo, aby ho náhodou niekto nevezal vážne. Berie na seba podoby listu priateľom, správy z ciest, intímneho denníčka, susedského rozhovoru... Fejtón je prítulný (pokiaľ, pravda, sa práve nerozhodol byť ostro výsmešný, lebo aj taký vie byť), preto je obľúbený.

z každého z nás,“ píše autor v predslove. A delí knihu na dve polovice: Napísané pred nežnou, Napísané po nežnej. Pripomína tým, že neúnavná politika sa miešala aj do písania, no zároveň potvrdzuje, že ako autor sa v podstatom sám sebe nespreneveroval ani v časoch, keď preklúčkať pomedzi všakovaké ideologické zátarasy nebolo vždy možné bez prislovečnej „straty kvetinky“.

Pri nazretí do knihy, pri vychutnávaní vybraných hrozienok z koláča, chytá čitateľa až závrat, kofko toho (dobrého) Lubomír Feldek napísal. Lebo ku každej básni, úvahe, úryvku sa v duchu hneď pridávajú názvy celých zbierok, divadelných hier, kníh prekladov, romány a politické – veru nie, neunikol im – vystúpenia až happeningy (to keď napríklad leopoldovskí väzni ho nosili na pleciah počas pamätnej vzbury „po nežnej“, keď k nim bol vyslaný ako uzmierovací emisár).

Lubomír Feldek je veľkokapacitný človek a jeho nová kniha „Homo politicus“, odkazujúca názvom na jeho dávnejšiu „Homo scribens“, to pripomína nenásilne, len v náznakoch, ale o to príťažlivejšie. Jeho predchádzajúca kniha „V otcovej Prahe“, vydaná v Slovenskom literárnom klube v ČR roku 2006, sa stretla s veľkým ohlasom a zohnať sa dá už len v internetovom kníhkupectve Martinus.sk. Jej voľné pokračovanie „Homo politicus“ sa vydáva na cestu k čitateľom. Želáme jej veľa šťastia.

Dušan Malota

(tajomník Slovenského literárneho klubu v ČR)

Krstíme nové knihy

Slovenským perom pri Vltave

Vydať knižku fejtónov je vždy malý, radostný sviatok. Slovenský literárny klub v Českej republike má šťastie, že vďaka svojej mocnej humoristickej sekcii, tvorenej takými vtipnými autormi, ako je, napríklad, jeho predsedníčka Oľga Feldeková, po boku s mužom Lubomírom Feldekom, ostrieľaná fejtónistka Naďka Vokušová, ktorej prvá kniha

by mohol byť náchylný povedať, že jeden lepší než druhý, ale to by bola voda na fejtónistov vtipný mlyn – ďalší námet na slovné rozíhraný fejtón. Nie, nie, poviem tak: každý iný, ale všetci najlepši! A pridám pochvalné, pritom múdre slová z predhovoru v knižke: „...poviem vám, čo som zistil. Zistil som, že dobrý fejtón hlúpy človek nenapíše. Lebo fejtónista je vždy osobný, píše zo seba a za seba, čo v tak trochu bláznivom žánri, akým je fejtón, znamená, že na seba chtiac-nechtiac všeličo prezradí. A hlúpy sa odkope hneď na prvý pokus. Raz darmo: Chto sa chce bláznit, musí rozum mať, hovoria v Bošáckej doline...“

A ako naložiť s otázkou „Čo to je fejtón?“ Sami sa prídte opýtať autorov, keď budú svoju knižku krstiť - 18. marca o 17.00 v Slovenskom inštitúte v Jilskej ulici v Prahe. Budete vítaní!

No nielen knižka „Fejtóny. Slovenským perom pri Vltave“ sa bude v stredu 18. marca krstiť v Modrej sále Slovenského inštitútu. Slovenský literárny klub v ČR vydal koncom minulého roka v edícii Zrcadenie – Zrcadení aj voľné pokračovanie knihy „V otcovej Prahe“ od Lubomíra Feldeka pod názvom „Homo politicus“. Tá sa bude krstiť tiež.

Homo politicus

Veľkosť spisovateľa sa dá merať podľa všeličoho. Napríklad podľa veľkosti ilustrátorov jeho kníh. Feldeka ilustrujú najväčší, najlepší a on je na to právom hrdý. Len zopár mien: Albín Brunovský, Miroslav Cipár, Dušan Kállay, Dušan Polakovič, Ľudovít Hološka, Ivan Popovič... Kto z pišučich by mu nezávidel! V knihe „Homo politicus“, ktorá je, veľmi zjednodušene povedané, akýmisi komentovaným prierezom spisovateľovho diela, či skôr výsekom z prierezu, lebo Lubomír Feldek je mimoriadne potentný autor, si svojich obľúbených ilustrátorov pripomína v drobných ukázkach. A kniha tým utešene naberá na švárnosti.

„Politika je neúnavná ako smrť – dá o sebe vedieť každému, i tomu, kto sa do nej pletie, i tomu, kto sa o ňu nestará. V konečnom dôsledku sa potom stáva – ak inak nie, tak pasívne – homo politicus

fejtónov „Bez sukne a bez pasu“, vydaná klubom, je už beznádejne rozobraná, legendárny karikatúrista Marián Vanek či mladá, nevycvčaná blogerka Viola Vyholená-Šípivá z Krivolakej prte, si môže usporiadať takýto sviatok pomaly každý rok. Vlnajší nebol výnimkou.

Držím v ruke knižku „Fejtóny“ s podtitulom „Slovenským perom pri Vltave“ a „kútiky úst sa mi ústretovo dvíhajú“ už pri pohľade na obálku s kresbou Mariána Vaneka. Vnútri autori: Oľga Feldeková, Naďka Vokušová, Lubomír Feldek a Marián Vanek. Čo autor, to iný typ fejtónu. Niektor

Vo vychýrenom pražskom Divadle v Dlouhé mala v polovici februára premiéru nová hra „Ja malkáč“ podľa rovnomennej humoristickej a veľmi populárnej – zatiaľ iba na Slovensku, ale možno sa to predstavením zmení – knihy od Ľuba Dobrovodu. Hru si dramaturgicky, režijne a po slovensky pripravili štyria kmeňoví slovenskí herci divadla. (Viac o premiére sa dozviete z očitého svedectva mojej mladšej kolegyne Violy V. Šípivej na 16. strane) Mnohí diváci si mohli myslieť, že Magdalenu Zimovú, ktorá je v Čechách populárna ako sestrička Miša Prouzová z televízneho seriálu „Ordinace v Růžové zahradě“, si slovenskí herci vypožičali na rolu malkáčovej českej matky spomedzi svojich českých kolegýň – tak perfektne po česky hovorí. Omyl. Magdalena „Miša“ Zimová je Slovenka z Trenčianskych Teplíc. A v Dlouhej s ňou hrá dokonca aj jej brat Martin Matejka.

Neznáma tichá, vytrvalá

DUŠAN MALOTA

Povedzte mi, ako sa stalo, že v jednom z najlepších pražských divadiel – Divadlo v Dlouhé je tohto roku nominované na Radokovu cenu – hrajú v súčasnosti hneď štyria slovenskí herci?

V podstate za to môže Fakulta bábkového a alternatívneho divadla na pražskej DAMU. Za Československa to bolo jediné miesto v republike, kde sa dalo študovať bábkarstvo, preto tam mali kvótu na slovenských študentov. Keď na ňu prijali mojich terajších kolegov Petra Vargu a Martina Velikého, zažili ešte slovenské hlasové semináre. Takže vždy tam bolo dosť Slovákov. A ja som na tej fakulte, tri roky po mojom bratovi, skončila tiež. Veľmi sme si vtedy všetci rozumeli s režisérom Janom Bornom, vyznávačom alternatívneho divadla, ktorý nás tam učil. A on potom s celým jedným ročníkom z alternatívy, mojich slovenských kolegov nevnímajúc, vytvoril súbor Dejvické divadlo, ktoré neskôr splynulo s Labyrintom Hanky Burešovej a vzniklo dnešné Divadlo v Dlouhé. Ja som v treťom ročníku odišla hrať do hradeckého Draka a keď sme sa o pár rokov s mužom vrátili do Prahy, pridala som sa ku kolegom v Dlouhé. Slovenskí študenti, ktorí s chuťou spolupracovali už na fakulte, rovnako radi začali spolu robiť aj profesionálne. Takže takto sa to stalo.

Ako sa zrodil nápad robiť v divadle aj slovenské predstavenia alebo scénické čítania, ako ich skromne nazývate?

Najprv sa v divadle začalo s českými scénickými čítaniami. Je to po všetkých stránkach výhodné – nemusia sa vyrábať kulisy, rekvizity, kostýmy, používajú sa veci, ktoré už sú hotové z iných inscenácií. Vopred sa ráta tak s dvoma – tromi reprízami, pri väčšom ohlase so štyrmi piatimi. Hranie pre radosť, pri väčšom ohlase so štyrmi piatimi. Hranie pre radosť. Po dvoch úspešných českých čítaniach sme si my Slováci povedali, že by nebolo márne pokúsiť sa o niečo slovenské a vybrali sme si „Piargy“ od Františka Švantnera. Vedenie divadla prejavilo veľkorysosť, odsúhlasili nám to, predstavenie dopadlo veľmi dobre, a tak sme potom Karlom Králom zo SAD-u pripravili ešte tri scénické čítania – jedno od Víla Klimáčka z Gunagu, „načrtnutú inscenáciu“ „Solitair sk“ od Zuzany Ferenczovej – ten scenár vlani vyhral v súťaži Dráma cenu za najlepší pôvodný dramatický text na Slovensku, a posledným kusom je čerstvý „Ja malkáč“, ktorého sme si režiovali sami. Pre nás, slovenských hercov, je veľmi príjemné zahrať si tu po slovensky, je to svojim spôsobom oslobodzujúce. A dali sme si veselý názov Národný soubor Slovákov z Divadla v Dlouhé.

Malkáč má ale od „scénického čítania“, ako svojho druhu žánru, dosť ďaleko. Povedal by som dokonca, že viac než blízko má k plnokrvnej divadelnej inscenácii.

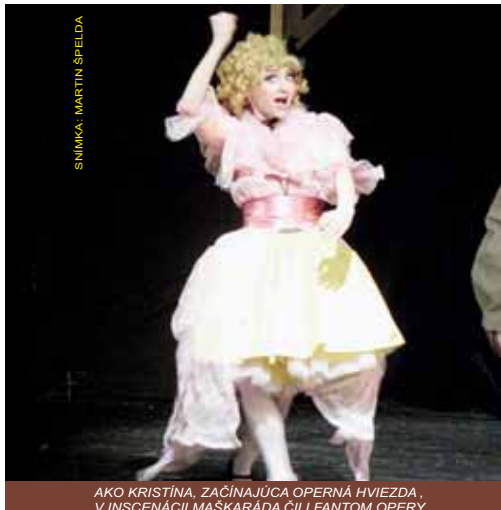
Nuž, možno s ňou v tomto smere ešte niečo urobíme, nechajte sa prekvapiť.

Ako ste vôbec na tú knihu narazili?

Petrovi Vargovi ju odporučila dramaturgička bratislavskej Astorky Andrea Dómeová. Prečítali sme si ju a všetci sme sa do knihy zaľúbili. Martin Veliký ju zdramatizoval s využitím replík z druhej knihy Ľuba Dobrovodu, z pokračovania „Ja veľkáč“ a výsledným tvarom je niečo ako hodinová jednoaktovka. Podľa ohlasov po premiére a záujmu o ďalšie reprízy sa dá povedať, že Malkáč bude patriť k tým úspešnejším. A nás to pochopiteľne teší.

V Divadle v Dlouhé hráte, okrem iného, aj Myšku v hre (nie)len pre deti „Myška z bříška“ od slovenskej autorky Taťjany Lehenovej, ktorá žije v Prahe a ktorá je, mimochodom, členkou nášho Slovenského literárneho klubu v ČR.

To je veľmi pôvabné predstavenie, hravé, s hudbou od nášho hereckého kolegu Honzu Vondráčka a hrávame ho strašne radi. Nikto iný než ja tú rolu nemôže hrať, nik zo súbo-

AKO KRISTÍNA, ZAČÍNAJÚCA OPERNÁ HVIEZDA,
V INSCENÁCII MASKARÁDA ČILI FANTOM OPERY

RODINA ZIMOVCOV: KAREL S MAGDALENOU
A DEŤMI AGÁTOU A JONÁŠOM

S MIROSLAVOM TÁBORSKÝM AKO PIENAJ V HRE VĚJÍŘ
S BROSKVOVÝMI KVĚTY

SNÍMKY: MARTIN ŠPELDA

ru nie je menší a ľahší než ja, lebo bubon, v ktorom tam ako Myška behám, bol vyrobený mne na telo a na váhu. So mnou tá inscenácia stojí aj padá. (Smiech.) S pani Taťjanou sa veľmi dobre poznáme, scenár robili spolu s režisérom Honzom Bornom, chodievala sem denne na skúšky, bola samozrejme na premiére, ale skontrolovala si potom aj niekoľko repríz. Nič skrátka nenechala na náhodu, taká je to perfekcionista. A hra má úspech. Mimochodom, aj dnes dopoludnia som v nej hrala pre divadlo plné detí.

Hráte s bratom na jednej scéne. To vás doma obidvoch hnali do hereckej profesie?

Vôbec nie. Nespomínam si, že by sme ako rodina nejak špeciálne chodievali do divadiel. Zato sa u nás v kuchyni vždy spievalo, hralo na gitare. Brat má vo svojom profile na stránkach nášho divadla uvedenú, že rodičia sú ešte aj dnes v Trenčianskych Tepliciach slávní pod trampkými menami Hasan a Benita. Mnohí to považujú za výbornú mystifikáciu, ale je to pravda, naši naozaj boli dušou trampí a tým asi aj atmosféra v rodine bola taká akási uvoľnenejšia či čo. Vyslovene divadelná ale nie. I keď hlas krvi asi nejaký bol. Keď sa dedko stal riaditeľom dedinskej školy, babka ako prvé ihneď založila amatérske divadlo, režirovala rozprávky, šila kostýmy a mama musela hrať Snehulienku. S hereckým exhibicionizmom, recitovaním na verejnosti, som v našej rodine začala ja. A dorecitovala som sa až k titulu laureátka Hviezdoslavovho Kubína napríklad. S bratom a terajším kolegom Martinom Veľkým sme sa ako herci začali prejavovať na trenčianskom gymnáziu v našom poetickom divadielku DDT – Diskrétno Divadlo Trenčín. Z neho potom Martin ako najstarší z nás objavil cestu do Prahy na bábkarstvo, dal echo domov bratovi, ten mne...

Nieko by mohol byť náchylný obávať sa, divadelní režiséri napríklad, či absolventi bábkarstva nebudú mať potom na „normálnej“ scéne také tie trhané bábkové pohyby...

Zdalo sa vám, že sme teraz v Malkáčovi mali? (Smiech)

Naopak, môžem potvrdiť, že ste sa všetci pohybovali veľmi plynulo. Malkáčova stará mama dokonca grációzne.

Ja ani kolegovia sme na školu do Prahy nešli vyslovene len za bábkarstvom. Mňa osobne nepriťahovala ani čistá činohra. Nás lákalo to druhé v názve nášho študijného odboru: loutkové a alternatívne divadlo. A v tom sme aj skončili. Na škole bolo výborné, že sme si mohli ohmatať všetky druhy práce na scéne. Učili nás takí ľudia ako Krobot, Kracík, Markéta Scharťová... a to všetko sa nám potom hodilo v profesionálnom živote. Tým že sa u nás v Dlouhej prepojili dva súbory – či nohery Hanky Burešovej a Bornova alternatívna, dochádza

k peknému mieseniu. Už sa nedá presne povedať, kto je ako vyhranený. Možno tým je naše divadlo také zaujímavé.

Dotknime sa češtiny a slovenčiny. Keď sa slovenský herec uchádza o angažmán v českom divadle, princíp nepochybne očakáva, že bude hovoriť peknou češtinou. Testovali vás nejak?

V Dlouhej všetci vedeli už predtým, že som Slovenka, ale povedzme si otvorene: hrať po česky, keď to nie je váš materinský jazyk, je hendikep. Ja som na fakulte už nezažila slovenské hlasovky, ako moji starší kolegovia. Bolo mi jasné, že ak chcem zostať pracovať v Čechách, a to sa pri odchode do hradeckého Draka v treťom ročníku štúdia ukázalo ako reálne, budem musieť zvládnuť češtinu poriadne, čo najpresvedčivejšie. Na DAMU som síce hovorila po česky, hrala som po česky, ale tam ešte človek nevyhnutnosť tak necíti, tam sa mu toleruje prízvuk aj iné veci, čo s tým súvisia. U profesionálov už si to všimajú všetci. Vzala som si za muža Čecha, a tak som mala svojho súkromného českého jazykovo-drezéra doma. A cepoval ma veru nemilosrdne!

Cepoval zrejme dobre, lebo v televíznom seriáli „Růžová zahrada“ asi nikto z divákov nespoznal, že ste Slovenka. Vedel to aspoň režisér?

Vedel, lebo si ma vybral práve na základe našich slovenských Švantnerových „Piargov“, ktoré som už spomenula.

Magdalena Zimová vstúpila do divadelní Prahy rolí dospievajúcej Valerie ve školní inscenaci Jakuba Krofity Valerie a svět divů (ALD DAMU v Divadle v Reznické) ještě jako Madla Matejková. Ve třetím ročníku (1995) odešla do Divadla DRAK v Hradci Králové. V DRÁKU si zahrála v desítkách inscenací, naposledy Malou mořskou vílu. Její první samostatnou rolí v Dlouhé byla Bertička v inscenaci Opice a ženich, potom přišla na řadu Holčička s pivem a další role v inscenaci Jak jsem se ztratil, poté Kabaret Undine. Madla nastoupila do Dlouhé na začátku sezony 1999/2000, aby ve většině inscenací nahradila Lenku Velkou po dobu mateřské dovolené. Činila tak pilně po celou jednu sezonu, aby na začátku té další překvapila zprávou, že i ona bude muset být nahrazena. Ó, přírodě! Narozena v Trenčíně, bratr Martin (herec Divadla v Dlouhé), dcera Agáta, syn Jonáš, manžel Karel, pes Bert. Něžná, tichá, vytrvalá.

(z profilu členov súboru na internetovej stránke Divadla v Dlouhé)

A on je, mimochodom, Slovák tiež – Janko Sebechlebský. Konkurz som absolvovala bežný, po česky. Tak ako veľa ďalších slovenských hercov, ktorí v ňom hrajú. Aj tí sa museli s češtinou popasovať. Viete, ono je trochu iné, keď príde do českej divadelnej inscenácie alebo do filmu hrať po česky hviezda veľkosti napríklad Emilie Vašáryovej. U nej diváci možno trochu toho jemného exotického prízvuku dokonca vyžadujú. Ale menej známemu či neznámému slovenskému hercovi sa prízvuk netoleruje, alebo minimálne toleruje menej. Čo je zase ale celkom prirodzené, však.

Hrali ste vôbec niekedy na Slovensku?

Tam o mne nikto nevie a nik ma ani hrať nevolá!(Smiech) Ale hrala som tam raz s Drakom a raz s naším Divadlom v Dlouhé na nejakom festivale.

Ten Karel na mobile, kvôli ktorému sme práve museli na chvíľu prerušiť náš rozhovor, bude zrejme, podľa tónu, akým ste s ním hovorili, váš manžel.

Áno, môj Karel Zima.

Ten Zima, čo ho teraz vídam v televíznej upútavke na film „Ocas ještěrky“? A čo hral v českom krimiseriáli Eden?

On hral a hrá aj vo všeličom inom, ale vás bude možno zaujímať, že je tiež polovičný Slovák. Po mame. Že sme sa stretli, vzali a mali spolu dve deti, bolo zrejme volanie krvi. (Smiech). A moje deti sú teda trojštvrťinovia Slováci.

Predpokladám správne, že s nimi doma hovoríte po slovensky?

Ajajaj! A je to tu! Dobre mi tak. Musím s farbou von. Nehovorím. A tak sa ma radšej ani nepýtajte, či hovoria po slovensky ony.

Pre istotu sa predsa len opýtam. Hovorია?

Nie, bohužiaľ, aj keď po slovensky rozumejú prakticky všetko, minimálne oveľa viac ako ich českí kamaráti. Predsa len, chodia k babke, k príbuzným. Ale nehovoria. To by chcelo striktno dodržiavať, aby sa jeden rodič na nich stále obracal iba po slovensky, druhý po česky. Mám kamarátky, ktoré to tak robia, a ich deti sú dvojazyčné. Naše nie.

Niekdde som sa dočítala, že ste ich dali aspoň do školy v Slovenskej ulici...

No vidíte, snaha tu je, ale na pražských Vinohradoch sa po slovensky, bohužiaľ, zatiaľ nehovoria ani na Slovenskej ulici. (Smiech) Pritom v dvojazyčnej rodine môjho muža sa po slovensky hovorilo a on sám je v slovenčine dobrý. Takže je tu ešte nádej, že sa to raz všetko v našej rodine môže zmeniť.

A to je, myslím si, pekné zakončenie nášho rozhovoru, za ktorý vám týmto ďakujem.

Očakávaný historický veľkofilm o legendárnom zbojníkovi Jánošíkovi bude mať premiéru v septembri. Pravdivá história o Jurajovi Jánošíkovi a Tomášovi Uhorčíkovi tak príde do kín asi sedem rokov od prvej klapky. Film, ktorý vyšiel asi na 6,6 milióna eur (200 miliónov Sk), pre finančnú náročnosť dokončili v poľskej produkcii.

„Film je prakticky pred ukončením strihu, nakrúcanie sa skončilo na jeseň,“ povedal producent Rudolf Biermann. Filmárov tak čaká nahrávanie slovenskej, českej a poľskej jazykovej verzie. Zatiaľ nie je rozhodnuté, v ktorej krajine ho divácividia ako prví. Viac ako polovicu potrebnej sumy totiž zohnali Poliaci od tamojšieho filmového inštitútu a televízie.

Nakrúcanie filmu o zbojníkovi z Terchovej pozastavili na jar 2003, keď sľúbené peniaze neposlal americký partner. Onedlho sa začali objavovať skeptické úvahy, že film nikdy nebude dokončený.

Kritici jeho tvorcom vyčítali, že za sumu, ktorú pohltil, sa mohlo nakrútiť niekoľko iných filmov. Keď zase poľský filmár Dariusz Jablonski koncom roka 2007 vyhlásil, že peniaze získa, médiá špekulovali, či herci príliš nezostarli.

Hlavný predstaviteľ, český herec Václav Jiráček, sa však podľa Biermanna nezmenil. Podľa neho to vidno aj v upútavke, ktorú už uvádzajú slovenské kiná. „Tá šermiarska scéna je z tohto leta a všetko ostatné je z rokov predtým,“ tvrdil Biermann. Okrem neho vo filme hollywoodskej režisérky poľského pôvodu Agnieszky Hollandovej hrá aj Táňa Pauhofová, či Ivan Martinka. Zuzana Fialová od nakrúcania odstúpila pre erotické scény.

Premiéru Jánošíka, ktorý zrejme bude po Jakubiskovej Bathory najdrahším slovenským filmom, odborníci očakávajú ako filmovú udalosť roka. Tou bola vlni snímka o krvavej grófke za 13,3 milióna eur (400 miliónov Sk), ktorú v Česku a na Slovensku videlo asi 1,4 milióna divákov. Niektorých divákov však sklámala, keďže režisér Juraj Jakubisko ponúkol odlišný pohľad na legendu, údajnú masovú vrahyňu vykreslil ako nevinnú obeť intríg.

O národnom hrdinovi slovenskí filmári od roku 1921 nakrútili štyri filmy. Ten najnovší má historickú postavu z prelomu 17. a 18. storočia „očistiť“ od rôznych klíš. „Určite to nie je legenda o Jánošíkovi v takom tom starosvetском zmysle. Sú tam zaujímavé veci, ktoré ľudia nevedia a sú na základe historických faktov,“ tvrdil Biermann.

Podľa neho napríklad nie je známe, že Jánošíka najprv naverbovali do Rákociho vojska a potom ako zbeh musel slúžiť v Bytči na zámku. Podľa Biermanna vedel šermovať, jazdiť na koni, ale aj čítať a písať, čo zrejme podnietilo legendy o jeho nadprirodzených schopnostiach. Nový Jánošík by tak mýtus akéhosi superhrdinu vyvrátil nemal.

(čt)

Po siedmich rokoch do kín

ČESKÉ BUDĚJOVICE DESIATY RAZ

Dve výstavy – fotografií Jána Pavlíka v Radničnej výstavnej sieni a olejov Roberta Hromca v Juhočeskom múzeu – 23. februára otvorili jubilejný, desiaty ročník Dní slovenskej kultúry v Českých Budějovi-
ciach. Už o deň skôr v ako akýsi prológ uviedli česko-slovenskú komédiu „Zhasňte lampióny“ v réžii Petra Butka s Tatianou Vilhelmovou a Mariánom Miezgom v hlavných úlohách. O výstavách prehovorili Pavlíkov súputník zo slovenskej novej vlny Rudo Prekop a galeristi Jiřina a Anton Diváckí. Na otvorení sa spolu s primátorom Českých Budějovic s príznačným slovenským menom Juraj Thoma zúčastnili aj slovenský veľvyslanec v ČR Peter Brňo a český na Slovensku Vladimír Galuška. Na úspech podujatia pripila poslankyňa parlamentu, bývalá námestníčka primátora z čias založenia festivalu, Vlasta Bohdalová. Festival pokračoval po uzávierke časopisu až do 28. februára a vyvrcholil plesom. O celom podujatí budeme informovať v nasledujúcom čísle Slovenských dotykov.

(vs)

40 ROKOV SLOVENSKÝCH AKTIVÍT

Slovenské spolky v Prahe sa spojili a na slávnostnom večere, konanom 24. februára v Slovenskom inštitúte v Prahe, si pripomenuli štyridsiate výročie založenia Miestneho odboru Matice slovenskej ako počiatok novodobých slovenských aktivít v Česku.

O štyridsať rokov skôr, presne 11. februára 1969, sa konalo ustanovujúce zhromaždenie Miestneho odboru Matice slovenskej v Prahe pod vedením prvého predsedu Ing. Jozefa Havaša, ktorý prehovoril aj na akcii v Slovenskom inštitúte. Ako sa uvádza vo vyhlásení, ktoré na večere predniesol Vojtech Čelko, toto zhromaždenie „zapadalo do snáh o demokratickú spoločnosť, ktorá sa začala v januári 1968 zvolením Alexandra Dubčeka do funkcie prvého tajomníka ÚV KSČ. Obnovenie činnosti Matice slovenskej začiatkom jarných mesiacov roku 1968 znamenalo zapojenie širokých vrstiev spoločnosti do verejného diania. Matica slovenská - jedna z najvýznamnejších slovenských inštitúcií sa v tom čase tešila dôvere celého národa. Vznik jej miestnych odborov pomáhal vytvárať zárodok občianskej spoločnosti“. Napriek sovietskej intervencii pokračovali aj v Prahe popri príprave zákona o československej federácii snahy o založenie miestneho odboru Matice slovenskej. Už pri jeho založení sa prihlásil k niekdajším slovenským spolkom v Prahe, ktorých činnosť bola po februári 1948 zastavená. Od roku 1977 sa miestny odbor pretransformoval na Klub slovenskej kultúry. Od roku 1992 v novej spoločenskej situácii sa vytvorili ďalšie spolky, ale všetky si v nejakom smere osvojili ciele vytýčené vo februári 1969. Práve v tomto zmysle je založenie Miestneho odboru Matice slovenskej v Prahe prapočiatkom novodobej slovenskej spolkovej činnosti v Česku, hoci nadväzovalť samozrejme možno aj na staršiu históriu, písanú hoci aj akademickým spolkom Detvan.

Na podujatí, moderovanom Irenou Novotnou, prehovoril aj veľvyslanec SR v ČR Peter Brňo, prvý podpredseda Matice slovenskej Miroslav Bielik, predseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí Vladimír Skalský a predovšetkým pamätníci, viackrát i z pléna.

(lw)

SEDEMDESIATINY RUDOLFA CHMELA

... sme oslávili aj v Prahe. V Slovenskom inštitúte sa zásluhou Vojtecha Čelka a slovenských inštitúcií vrátane Slovensko-českého klubu, vydavateľa SD, uskutočnil 18. februára podvečer na počesť tohto popredného intelektuála, literárneho teoretika, vysokoškolského pedagóga, bývalého česko-slovenského veľvyslancu v Budapešti i dvojnásobného ministra kultúry SR. A v neposlednom rade aj zakladateľa kabinetu slovakistiky na Filozofickej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe.

Súčasnou programom bol krst najnovšej knihy Rudolfa Chmela Romatismus v globalizme. Pozoruhodné boli aj vystúpenia dvoch vynikajúcich absolventov pražskej slovakistiky – najmladšieho riaditeľa Národného múzea v histórii Michala Lukeša a najmladšieho dekana Filozofickej fakulty Univerzity Karlovej v histórii Michala Stehlíka. „Mnohí sa pýtali, aké je to byť dekanom v tridsiatke,“ zaspomínal druhý menovaný: „Hovoril som im – to ešte nič nie je, ale byť dekanom v tridsiatke a zamestnávať ministra kultúry iného štátu, ešte len to je sila!“ Pripomenul tak, že Rudolf Chmel si aj ako minister našiel čas na svoj milovaný kabinet slovakistiky a dnes sa na fakulte ujal revitalizácie stredoeurópskych štúdií. Rudolf Chmel je otvorený človek s obrovským rozhľadom, ktorý sa nikdy na nič nehrá. Človek mladý. Sedemdesiatka je iba optický klam, vznikajúci pri listovaní v kalendári.

(vs)

ZOMREL HISTORIK, KRITIK A OBEŤ KOMUNIZMU

Tesne pred svojimi osemdesiatinami zomrel nedávno v Brne jeden z najvýznamnejších súčasných moravských historikov PhDr. Jaroslav Mezník, CSc., spoluzakladateľ Masarykovej spoločnosti v roku 1988, dekan filozofickej fakulty MU, ktorá práve vstupuje do svojho 90. výročia trvania. Bol synom bratislavského politického činiteľa, ktorý sa neskôr stal viceprezidentom na Podkarpatskej Rusi a zemským prezidentom na Morave. Tam bol gestapom zatknutý a umučený. Syn Jaroslav vyštudoval v Brne históriu a archívniectvo, v roku 1956 sa stal členom Čs. Akadémie vied, kde bol pre opozičnú činnosť proti komunistickému režimu zatknutý a dlhé roky väznený. Po rehabilitácii sa vrátil k vysokoškolskej práci ako učiteľ všeobecných dejín, neskôr ako dekan fakulty a poslanec FZ. Zaslúžil sa o decentralizáciu nášho štátu, miloval spravodlivosť a slobodu. V historickom odbore stojí za zmienku jeho dielo „Praha pred husitskou revolúciou“, z autobiografických diel

jeho posledná práca „Môj život za vlády komunistov“ z roku 2005.

(iv)

SLOVENSKÁ VESELICA V PRAHE

V neľahkej ekonomickej situácii, keď honosné plesy majú problémy, objavilo sa v Prahe nové podujatie – Slovenská veselica. Jej dejiskom bol 20. februára, a vlastne do skorých ranných hodín 21. februára Klub Mánes s čarovným výhľadom na Vltavu. V programe vystúpili folklórny súbor Šarvanci, Tanečná hudba Mercury, finalista slovenskej súťaže SuperStar Miro Jaroš so skupinou, o diskotéku sa postaral DJ Mrakoplaš, teda Dan Šabík, oheň flamenca zapálili La Chiri so skupinou Remedios, pričom La Chiri, civilným menom Jana Haluková mladšia, bola súčasťou jednou z hlavných spoluorganizátoriek. Spolu s jej matkou sa na organizácii podieľali Slovensko-český klub, Obec Slovákov v ČR, Slovenský inštitút a spoločnosť Foxmart. Nechýbali slovenské špeciality ani mimoriadne vydarená tombola.

Asi dve stovky hostí sa bavili veľmi dobre a hlboko do noci, podujatie si teda zjavne hneď na prvý raz našlo svoje miesto v pražskej kultúrnej ponuke.

(vs)

SLOVENSKÉ DEPKY V PIATOK 13.

Odvážni slovenskí literáti sa zhromaždia na tradičných *Zorkiných Depkách* v pražskej kaviarni Symbiôza v zostave, ktorá zodpovedá fatálnemu dátumu:

Gaco Novomesský – s čítaním pasáží z knihy svojej putatívnej dcéry Violy Vyholenej-Šípivej Krivolaká pr' je ku šťastiu a spevom francúzskych šanzónov i autorských piesní z almanachu Plné gace.

Mikuláš Bielik – slovenský spisovateľ, žijúci v Beroune, bude čítať zo svojej novely *Odpolodne* v japonské zahrade.

Celé to bude istí pražský psychológ a slovenský spisovateľ Róbert Kačeňák pasážami nielen zo svojho vydaného románu *Bezvědomí*.

VEČER PŘIMĚŘENÝCH DEPRESÍ

Je pořad, který má pevné místo v programu pražské kavárny Symbiôza (dříve Obratník, J. Plachty 28, Praha 5). Nelekejte se názvu, zrovna tak by seděl Večer malých radostí. Koná se jednou za měsíc, vždy v pátek, základem je autorské čtení několika lidí, doprovázené živou hudbou a různými nepravidelnými rubrikami (Knížním okénkem, minikřty knih, povídaním s hosty, literární dílnou atd). Výběr textů je na autorech, na každého připadá 7-10 minut času (dle možností a dohody), výjimečně je možné času víc. Publikum chodí všech věkových kategorií, bývá plno. Máte-li zájem být v programu, ať se čtením či hudbou aj., napište Z. Šimůnkové na perllickanadne@seznam.cz. Není se čeho bát, kdo má trému, na *Depkách* ho určitě přejde!

Fotografie atd. na www.zora.bloguje.cz v příslušné rubrice.

(zš)

Malkáč

vtrhol do Prahy

No mali ste to vidieť! Odrazil sa od zeme svojimi super zlatými najkami, vyskočil na pódium, víťazne zdvihol ruky k plafónu a na čiernom tričku mu dokolečka bežal neónový nápis že MALKÁČ a ešte niečo, čo si už nepamätám, a potom ženy v hladisku zhikli, lebo to tričko si strhol a ukázal pod nim z fitka vystajlované svaly a opálenie zo solárka alebo možno zo Seychellov. Po asi desiatej klaňacke sa nezdržal a prebehol cez javisko dokonca len v slipoch a s gumovou záchrannou kačicou okolo pása. Ľubo Dobrovoda - sám Veľký Malkáč! Praha bola namákko, dočista podmanená.

Tlieskali sme po predstavení hercom aj autorovi postojačky dobrých desať minút, slzy nám všetkým tiekli od smiechu, ale mne aj od plaču, lebo keď tam predtým tá česká malkáčova matka chodila po scéne

ka, vedľa neho krásnu dramaturgičku Andreu z bratislavskej Astorky, čo sa jej nelenilo prísť spoza Moravy aj so svojim chutným psikom, a z druhej strany vedľa mňa tleskal spisovateľ pán Feldek, spokojný, že dobre to

Herci sa mi páčili. Českú mamu hrala Magdaléna Zimová a aj s tými tampónmi v nose mala skvelú češtinu – vlani, keď som o nej ešte nevedela nič bližšie, som ju zazrela ako zdravotnú sestru v českom seriáli Růžová zahrada a vôbec som neodhalila, že nie je Češka. Tatka robil Peter Varga, čo s kapitálnou prehadzovačkou a strašným príčeskom vyzeral ako vyplznutý futbalový bomber. Minulé storočie. Na zjedenie. Dalo sa čakať – od herca, čo vie zahrať nielen Lečo, ale aj Smrťa od Pratchetta. Babka chodila po scéne v letných šatách i v plavkách a plecica mala chlpaté a hlavu pod parochňou, ako sa ukázalo neskôr pri bare, vyholenú – Martin Matejka, mimochodom brat Magdaleny Zimovej. Áno, Slováci a ešte k tomu súrodenci, navyše z Trenčianskych Teplic! Na jednej českej scéne! On teraz hrá v Dlouhej aj v tej slávnej hre, kde za 120 minút zvládnu všetkých Šejkspírov. Veľký sukces, mimochodom.

s hlavou zaklonenou a s dlhými tampónmi v nose ako taká malá ranená mrožica, slovenským sprostým tatkom trápená, spomenula som si na seba, na slovenskú mamu a českého tatina, čo od nás, z nášho malého západoslovenského mestečka, utiekol po novembrovej revolúcii naspäť do Prahy, aby v rýchlosti ešte stihol dohnať všetko, čo nemohol za starého režimu... no, to je jedno.

Divadlo bolo bitkom nabité, diváci od radosti kričali, ako už to tak chodí, keď sa dobrá vec podarí, a videla som v našom rade nadšene tleskať režiséra Jakubis-

tí herci trafili, lebo on Dobrovodovu knižku Ja malkáč považuje za literatúru ako remeň, v rade pred nami stál zase mladý režisér Lančarič, čo ide o Malkáčovi nakrútiť film, aj rozosmiateho českého divadelného kritika pána Kříža som videla mocne tleskať, nakladateľa Iva Železného tiež a zopár slávnych českých hercov z Divadla v Dlouhej, ako blahoželajú slovenským kolegom na scéne. V tom pražskom Divadle v Dlouhej totiž hrajú až štyria slovenskí herci a aby popri českých rolách nezabudli po slovensky, založili si NÁRODNÍ SOUBOR SLOVÁKU Z DIVADLA V DLOUHÉ a celkom sami si

tam bocom robia útulné predstavenia po slovensky – hovoria im krycím menom že scénické čítania, ale podľa mňa sú to normálne hry, tento Malkáč teda určite, lebo mali aj posteľ na scéne, aj bicykel a kostýmy - a pani riaditeľka divadla im nieže nadáva, že plytvajú drahocennými silami, ale ich za to ešte chváli, z čoho mi, prepáčte, už zase tečú slzy. Od dojatia.

No a nakoniec malý malkáč Martin Veliký. Aj som sa tomu chutne zasmiala. Že: malkáč – a Veliký! Chápete. Svoj dojemný päťročný príbeh nám rozprával s očami nežnými a bezbrannými ako braček jelenček, tu dusený pod perinou tatkovým skazeným vzduchom, tu trávený babkiným šalátom, tam zase mamou vlečený do českej Lomnice. A začula som potom v bare neoverenú, ale vraj veľmi pravdepodobnú informáciu, že to práve on, Martin Veliký, mal najväčšiu zásluhu na tom, ako skvele bola Dobrovodova kniha Ja malkáč zstrihaná do hodinovej podoby na scéne. Pod réžiu sa podpísali všetci herci. Že: Kolektív.

Bola som z tej premiéry nadšená a aj keď autor knihy Ľubo Dobrovoda na všetky ďalšie reprízy zrejme nepride, takže jeho zlaté najky a iné oslnivé prednosti nevidíte, nenechajte sa tým odradiť a do Divadla v Dlouhé určite na hru Ja, malkáč choďte. V marci ju budú hrať 21. a 30. Neobanujete! A z tej výborne zahratej dramaturgie pochopíte, prečo sa na Slovensku Dobrovodovej humoristickej knihy, ktorej celý názov znie Ja malkáč – román smutno-srandovinový takýtok, predalo 25 000 výtlačkov bez akejkoľvek propagácie (autor si ju vydal sám) a jej pokračovania Ja, veľkáč vyše 20 000.

Viola Vyholená-Šípivá z Krivolakej prte, tohto času bytom a srdcom v Prahe

Každý bol podozrivý. Čím vyššie postavený, tým podozrivejší. Klementovi Gottwaldovi, prezidentovi republiky a predsedovi KSC, namontovali odpočúvacie zariadenie dokonca do spálne. Keď to odhalil, zdúpnel. Všetci z bezpečnosti sa zaprisahávali, že s tým nemajú nič spoločné. Počas nadvádzajúceho rokovania v Moskve sa Gottwald chcel na to opýtať Jozifka - tak familiárne hovoril o Stalinovi -, ale nenašiel odvahu. Osobitne boli komunistom podozriví vysokí dôstojníci a generáli. Generála Vojtecha Kováča zatkli v januári 1950.

ŠTIVANEC

Zatýkali všelijako. Na generálneho tajomníka KSC Rudolfa Slánskeho si počkali v jeho byte po návšteve u súkmeňovcov Zápotockých. Ministra zahraničia Vladimíra Clementisa zatkli počas prechádzky so psíkom v parku. Domov sa vrátil len psík. Ale najradšej zatýkali v noci. Vojtech Kováč cestoval z Prahy na Slovensko a už sa nevrátil. Nevrátil sa ani o mesiac, ani o dva.

„Pol roka sme o ňom nič nevedeli,“ povedal jeho syn MUDr. Roman Kováč, vtedy ani nie desaťročný. „Až potom prišlo oznámenie, že sedí vo väznici na Mírove.“ Ľudia vtedy mizli bez stopy. Aspoň teda žil. Žil? Bol to život, kde každú chvíľu hrozila smrť. Na Mírove, niekdajšom hrade na severnej Morave, sa dozorcovia činili. Ach, pán generál?! Vraj ste stavali nemocnice po Slovensku? Aj ste zachraňovali slovenský štátny poklad? Aj ste bojovali v Povstaní? Fašisti ste. Všetci generáli ste fašisti! Februárové udalosti vám neboli po vôli. A teraz pripravujete sprisahania. Veď my vám to vytčíeme z hlavy!

Vo februári 1947 prezident Beneš vymenoval trinásť slovenských generálov. Podľa Bedřicha Reicina, námestníka ministra obrany, všetci boli fašisti. Zatkli ich. Spolu s nimi stopäťdesiat vysokých slovenských dôstojníkov. „Bola to ďalšia Katyň,“ myslí si MUDr. Roman Kováč. Nariadil to Jozifek a Klema sa bál protestovať alebo si Povstanie chceli privlastniť jeho družotriedni účastníci, ochotní slúžiť komunistickej moci do roztrhania tela? Asi oboje. Lebo československú armádu postupne vystavili ďalším krvavým čistkám.

Uvitací ceremoniál na Mírove býval rovnaký: bitka. Vošiel väzeň a slušne pozdravil: „Dobry deň!“ Utřžil zaucha. „Ty sviňa, ty beštia, ty nevieš lepšie zdravit?“ Väzeň sa teda opravil: „Čest' práci!“ Utřžil ešte viac zaucha. „Aby si vedel, ako máš druhý raz pozdravit.“

Od väzňov vymáhali priznanie osvedčenými postupmi: mlátili ich, mučili, osem hodín ich nechali stáť pri múre a nesmeli sa otočiť, dva dni museli nepohnute sedieť s rukami na kolenách, v noci ich v cele každú chvíľu budili alebo im nechali svietiť žiarovku... Veliteľ tábora strážmajster Oldřich Kohlíček vyhlásil: „Budete hovoriť, že tieto metódy sú gestapácke, ale sú účinné. A máme ešte iné spôsoby, ako s vami zamávať.“

Mali. „Generál Kováč, uvážnil sme tvoju dcéru, ak sa nepriznáš, polámeme jej nohy! Alebo ruky?“ „K čomu sa mám priznať?“ spýtal sa generál. Kohlíček odviezol väžňa k oknu, ukázal dolu na cintorín a povedal: „Kováč, odtiaľto vedie cesta len ta, nikde inde!“

Inžinier Kováč pochádzal z chudobnej robotníckej rodiny, štúdium na strednej a vysokej škole si odhľadoval. Za vojnového slovenského štátu predovšetkým budoval. Postavil ružomerskú, prešovskú,

bratislavskú nemocnicu, rekreačné strediská a jedno z najmodernejších pľúcnych sanatórií v Tatrách. Aj po vojne mu v Prahe zverili stavebný úsek. Rozširoval

SNÍMKA - ARCHIV

letiskové plochy, budoval zdravotnícke zariadenia, stavali mosty i domy pre dôstojníkov. O politiku sa veľmi nezaujímal, vravel, že nemá na ňu čas. Za politiku však sedel. Nepovedali mu presne za čo. Odsedel si sedemnásť mesiacov. Bez obvinenia a bez rozsudku. Potom ho nečakane prepustili. Povedali mu, že vo väzení sa ocitol omylom, Reicinovou zásluhou.

Sedemnásť mesiacov? Iba? Iní nemali také „šťastie“. Generál Hrabovský, plukovník Souhrada, podplukovník Dítě a ďalší padli za obeť represáliám a krutým podmienkam vo väznici na Mírove. Niektorí zošaleli, niektorí sa obesili.

Vinný či nevinný, musíš mlčať o tom, čo si prežil v tábore. Taký papierik podstrčili aj generálovi Kováčovi. Ak nebudeš mlčať, vrátiš sa naspäť. A tak teda mlčal. Bál sa o rodinu i o seba. A hoci sedel nevinné a podľa spravdnosti ho mali odškodniť, žiadali od neho, aby zaplatil za pobyt. Ale predsa len boli humánni: „Ak by vám bolo veľa zaplatiť naraz, môžete na splátky.“

Inžinier Vojtech Kováč sa na slobode stal neslobodným. Uniformovaný ochranca verejného poriadku ho často navštevoval a vypytoval sa, ako sa mu darí. Aby mu Kováč uľahčil prácu, nechával mu pri odchode z domu lístoček, kde práve je a čo robí. Z 263 väzňov, ktorých v tom čase prepustili z Mírova, iba trom dovolili vrátiť sa do armády a trinástim ďalším vrátili hodnosť v zálohe. Kováč medzi nimi nebol. Nemohol si nájsť ani zamestnanie.

Generál smel vykonávať iba tú najpodradnejšiu prácu. Tak, ako to jeho zamestnávateľia dostali v prípadoch z najvyšších miest. V kanáloch naháňal potkany, pracoval v dielni. Z Prahy ho vypovedali, na Sloven-

sko sa nesmel vrátiť. Musel sa aj s rodinou vysťahovať na Sázavu, odkiaľ denne dochádzal 45 kilometrov do práce v Prahe. Z tisícstokorunového platu musel živiť rodinu a splácať dlh väznici.

A znova mohol iba mlčať. V Bratislave mal chatu a keď sa zaujímal o ňu, referent národného výboru ho vysiňhal: „Podívajte sa, pán generál, ak sa nechcete vrátiť na Mírov, radšej buďte ticho. Chatu dostala sestra poverenika Liekavca a ak budete robiť rámus, stačí jeden list a zasa budete sedieť.“

Generál Reicin už dávno odvisol - nie za zločiny, ktoré popáchal, ale za domnelé - kult osobnosti už dávno zavrhlí a Stalinove zločiny boli už na pranie, ale generál Kováč a ďalšie tisícky a či desaťtisíce vystavené represáliám museli mlčať.

V roku 1957 vypukli v Československu masové previerky. Kováčovi vzali vojenskú knižku, vyznamenania a - postavili ho pred súd. Obvinili ho z zrad. Jeden z tajných pri domovej prehliadke nebadane strčil do zásuvky akýsi vojenský dokument. Nie však dosť nebadane, pretože to spozorovala pani Kováčová a dokument zničila. Jedno nebezpečenstvo bolo síce zažehnané, no pri prehliadke našli akýsi zoznam dôstojníkov. Generál sa chystal konečne prehovoriť a žiadať aj v mene ďalších rehabilitáciu. To je zoznam sprisahancov, tvrdili na súde. Vymerali mu dvanásť rokov. Pozatvárali aj ďalších a odsúdili na dlhoročné tresty. Súdna moc besnela.

Systém podozrievania, zastrašovania, brutálneho násillia fungoval naďalej. Aj bez kultu osobnosti, aj bez Jozifka a Klema. Bolo to zakódované v systéme. Kováč si odsedel tri roky, zistili mu rakovinu, operovali ho, vzali mu polovicu pľúc, potom ho prepustili domov na rok, na dožitie. Prežil, potom ho znova posadili do väzenia. „Nie je natoľko chorý,“ povedali, „aby to nezvládol.“

Pomstili sa aj jeho rodine. „Bolo to strašné,“ konštatuje MUDr. Roman Kováč. Domové prehliadky boli takmer na dennom poriadku. Byť obrátili hore nohami. Dcéra sa šesťkrát uchádzala o štúdium na medicíne, dva razy na Filozofickej fakulte UK. Odmietli ju. Odmietli aj syna. Pod zámienkou, že nezložil prijímacie skúšky. Potom mu oznámili, že ho nemôžu prijať pre nedostatok miesta. Medicínu skončil v Plzni. MUDr. Roman Kováč: „Povedali mi: Ak nezložíš nejakú skúšku na prvý termín, leťiš z fakulty.“

Vojtech Kováč a jeho rodina boli odsúdení na večné zatratenie. Podobne ako desaťtisíce iných rodín v Československu. O to sa postaral systém, ktorý sľuboval každému slobodu a šťastie. Vojtecha Kováča síce plne rehabilitovali v roku 1968, no ešte roky patril aj s rodinou k ostrakizovaným.

Ladislav Švihran

Päť kilometrov južne od sídla najmenšieho okresu Slovenska, Medzilaboriec, leží rázovitá rusínska obec Krásny Brod. Rozprestiera sa na periférii Medzilaborckej brázdy, ktorá je súčasťou laboreckej vrchoviny. Morfológiu územia tvorí údolie horného toku Laborca s pozvoľným prechodom do zalesnených svahov chotára. V druhej polovici uplynulého storočia bola k obci pripojená aj bývalá samostatná miestna časť Monastyr s dominantným komplexom zruderizovaných objektov kultového charakteru.

Najstaršia písomná zmienka o vidieckej sídelnej aglomerácii pochádza z roku 1557, keď patrila humenskému panstvu Drugetovcov. Do súboru vzácných profánnych pamätihodností možno zaradiť kúriu v historizujúcom slohu z roku 1896 s fasádou, ktorá verne odzrkadľuje štýl francúzskych vodných kaštieľov. Zo sakrálnych stavieb si zasluhuje pozornosť murený klasicistický gréckokatolícky kostol z roku 1809 a drevený kostol z konca 19. storočia, ktorý súčasne prezentuje jedno z najvýraznejších dobových výtvorov ľudovej architektúry. Z prírodných zaujímavostí stojí za zmienku minerálny prameň s vynikajúcimi senzoričnými vlastnosťami, ktorý je využívaný ako stolová voda na lokálne účely.

Krásny Brod však vošiel do povedomia širokej verejnosti až po pripojení spomínanej miestnej časti. V jej juhovýchodnom intraviláne sa totiž nachádza atrakcia, o ktorú prejavujú záujem nielen návštevníci zo všetkých kútov Slovenska, ale rovnako turisti z ďalekej

cudziny, ba aj zo zámoria. Sú ňou zrúcaniny barokového kláštora s kostolom baziliánskej rehole, tzv. Monastyr, ktorého nápadné torzo vyčnieva priamo zo zeme a do diaľky symbolizuje pochmúrnú minulosť jeho bohatej kroniky. O histórii svojrázneho solitéra sa možno dozvedieť priamo zo sprievodnej legendy na osadenej drevenej tabuli pred kláštrom, ktorá je napísaná v rusínskom, anglickom a slovenskom jazyku. Počas vizuálnej absorpcie obsažného textu sa človek pozvoľna preniesie o desiatky storočí späť a naraz začnú pred ním defilovať všetky dobové udalosti, ktoré ho vyniesli na piedestál a následne spečatili definitívny zánik kedysi slávneho sídla baziliánskych mníchov.

Počiatky vzniku kláštora siahajú do pradávneho obdobia rusínskych predkov, ktorí práve na tomto mieste prinášali zvieracie či ľudské obete svojej pohanskej bohyni slávy, Kupale. Písomné správy potvrdzujú, že to bolo ešte v 5. storočí pred Kristom. Po príchode byzantských vierozvestcov sv. Cyrila a Metoda tu založili baziliánsky kláštor, v ktorom sa mnísi úpenlivo modlili za odvrátenie svojho ľudu od pohanských modiel a spoznali pravého Boha vo Svätej Trojici. Horlivé modlitby, posilnené askétskym spôsobom života a pôstom, boli napokon vypočuté. Ešte aj dnes cítiť ich kontinuálnu osciláciu, ktorá akoby vychádzala z útrob tejto posvätej zeme. Rezonuje v nej akási magická sila, ktorá posúva človeka bližšie k spirituálnym hodnotám pozemského života.

V roku 1603 protestantskí Drugetovci prikázali baziliánsky kláštor spáliť. Ibaže o desať rokov neskôr to boli práve oni, ktorí ho dali nanovo vybudovať. Monastyr bol druhý raz zničený na začiatku 18. storočia v pohnutých časoch rákociovských povstaní. Avšak v roku 1752 sa znovu vymanil z ruín a slúžil svojmu účelu až do roku 1915, keď bol tretikrát úplne zdevastovaný. Stalo sa tak za ofenzív ruského cárskeho vojska počas prvej svetovej vojny. Ostali z neho iba skromné pozostatky, ktoré sú varovným mementom pred nebezpečenstvom apokalyptických počínov vyspelej civilizácie.

Priestranný kláštorňý areál bol pôvodne obohaný múrom s jedinou bránou. Súčasťou kláštora bol kostol zasvätený Zoslaniu sv. Ducha. V blízkosti zrúcanín sa nachádzala kaplnka Prečistej Panny Márie, ktorá sa akoby zázrakom uchovala a v nasledujúcom období bola náležite zrekonštruovaná. Počas prehliadky sa možno pristaviť aj pri studničke opradenej tradovanou historikou o záhadnom uzdravení. V 14. storočí k nej totiž priviedli istého slepca. Keď si vo vode zo studne umyl oči a vrúcne sa pomodlil k Panne Márii, odzrazu začal znovu vidieť.

Asi sto metrov ďalej už na prvý pohľad upúta kláštorňý objekt, ktorý bol postavený v rokoch 1998-2001. Monumentálna kolorovaná stavba napriek diametrálnemu architektonickému stvárneniu je vhodne vkomponovaná do okolitého prírodného prostredia a vytvára dokonalú symbiózu fatálnej histórie s modernou prítomnosťou. V popredí sa nachádza aj novovybudovaný chrám, rovnako zasvätený Zoslaniu sv. Ducha. Čo je však nemenej dôležité, posvätné priestory priľahlého plenéru sa stali neodmysliteľnou súčasťou našich dejín a spolu so starobylým Monastynom naďalej ostávajú slúžiť ako významné pútnické miesto veriacich z celého regiónu pohraničnej oblasti Nizkých Beskýd.

Tamara Hrabková

SNÍMKA: ARCHIV

Monastyr

V prvej dekáde apríla oslávi významné životné jubileum – päťdesiatku – slovenský spevák, skladateľ, textár a v posledných rokoch aj fotograf Peter Nagy. Zároveň si v tomto roku pripomína dvadsiate piate výročie svojho profesionálneho pôsobenia na česko-slovenskej hudobnej scéne.

Peter Nagy, v tom čase folkový spevák, na seba upozornil prvýkrát piesňou „Profesor Indigo“, ktorá pred štvrtstoročím vo vtedajších televíznych a rozhlasových hitparádach vystrelila z nuly na prvé miesta. V roku 1983 poskočil v československom Zlatom slávikovi zo štyridsiateho ôsmeho na štvrté miesto a hneď po skončení povinnej vojenskej služby založil sprievodnú skupinu Indigo.

Už od samého začiatku svojho pôsobenia vypredával športové haly. Patrí ku generácii československých interpretov zlatej éry (zaradil sa k Elánu, M. Žbirkovi či R. Müllerovi). Jeho hity ako „Kristínka iba spí“, „Chráň svoje bláznovstvá“, „Láska je tu s nami“, „Podme sa zachrániť“, „So mnou nikdy nezostarneš“, „Sme svoji“, „Aj tak sme frajeri“ a ďalšie, patria nielen ku generačnej výpovedi jeho vrstovníkov, ale aj k obľúbeným piesňam mladšej generácie, a to najmä vďaka rozhlasovým staniciam, ktoré jeho hity stále uvádzajú.

Peter Nagy so skupinou Indigo vydal už dvadsiatu albumov, ktoré patrili k najpredávanejším titulom na hudobnom trhu (albumu „Chráň svoje bláznovstvá“ sa predalo 480 tisíc nosičov a albumu „Mne sa neschováš“ až 600 tisíc nosičov). V roku 1984 sa stal strieborným slávikom Československa, v roku 1985 zlatým slávikom a v 1986 opäť strieborným. Získal aj niekoľko zlatých a platinových platní, najnovšie v roku 2005 Zlatá platňa za CD „20 rokov-20 hitů“ a v roku 2007 Zlatá platňa za CD „Peter Nagy: DUETY“.

Po sedemročnej pauze oživil pred tromi rokmi Peter Nagy meno Indigo a postavil nové obsadenie skupiny z nových tvárí. V súčasnosti hrá nová sprievodná skupina viac rockovejšie a jej zvuk stojí na gitarách, pričom však stále zachováva typický zvuk spevákových pesničiek.

Peter Nagy sa narodil v Prešove, kde aj vyštudoval filozofiu na tamojšej univerzite. Ako sám hovorí, odniesol si odtiaľ iba jeden poznatok, že „žiadna filozofia nestojí za to, aby človek žil podľa jej pravidiel“. Toto poznanie slobody ho priviedlo ku splneným snom. Začal písať piesne a dodnes sa živí ako profesionálny spevák, skladateľ a textár. Vždy inklinoval k umeniu, a preto sa snažil splniť si aj svoj ďalší sen - tým bola fotografia. Obdivoval ľudí, ktorí dokážu vidieť ženu nielen ako erotický objekt, ale ako „... moment, ktorý sa stane iba raz za život. Elektrizujúci moment, keď sa žena mení každú sekundu, aby zaujala muža, jej hra

očí, pohyby jej tela - jej tanec lásky. Nie je krajšia hra,“ hovorí Peter Nagy, „ako hra medzi mužom a ženou...“ A práve také krehké, ale aj erotické momenty tejto hry, tvoria základ jeho umeleckej fotografie. Preto autor najradšej fotí s dievčatami a ženami, ktoré nie sú profesionálne modelky, ale „každodenní ľudia“. Nemá rád pózovanie, lacné vyzývavé pohľady a teatrálnosť. „Dlho som premýšľal, ako zvýrazniť ženskosť bez vyzývavých pohľadov, prehnanych líčidiel a teatrálnosti. Ako obísť toto nudné klišé...? Našiel som odpoveď: žena je najkrajšia, keď neloví. Mojmým snom je, aby si muž pri pohľade na ženu na mojej fotografii, povedal: „nechcem s ňou stráviť noc, ale celý život“. Peter Nagy vystavoval v Prahe, v Bratislave a vo Viedni. Fotil pre svetoznámy časopis Playboy (Czech republic, Russia, Brasil). Stal sa víťazom na obálku a editorial špeciálneho čísla k 50. výročiu časopisu

Playboy. V roku 2007 sa stal aj fotografom Českej MISS. Jeho cieľom je však čierno-biela umelecká fotografia. Už niekoľko rokov fotí medzinárodne úspešné kalendáre, zostavené z jeho umeleckých fotografií: „Angel Age“, „Girl Power, Black and Wild photos 2006-2009“, „Rum And Choco“. Posledný vznikol počas niekoľkých rokov na jeho cestách po exotických krajinách. Sú na ňom ženy z Kuby, zo Singapuru, Kanárskych ostrovov, Kostariky a Namíbie. Názov tejto jedinečnej kolekcie „Rum and Choco“ symbolizuje žltú farbu ako rum a hnedú ako čokoládu - teda spolu sépiovú ako dominantný tón týchto fotografií. Sám autor o svojej technike fotenia s úsmevom vraví: „Používam fotoaparát ako cigán husle...“

Vlani sme si pripomenuli 15. výročie úmrtia poprednej interpretky ľudových piesní Janky Guzovej-Beckovej. Narodila sa 4. apríla 1917 v banickej rodine v Žakarovciach. Jej hudobný talent sa prejavil už v detstve. Po skončení ľudovej školy začala chodiť do meštianky v Krompachoch. Vo Vojtašákovom ústave v Levoči študovala prvé dva ročníky a v štúdiu pokračovala v Učiteľskom ústave v Spišskej Novej Vsi.

Spevom k srdcu národa

Po maturite v roku 1941 nastúpila ako mladá učiteľka do Rímskokatolíckej školy v Kluknave. Tu sa čoskoro cítila ako doma. Bola to spevavá obec. Spievali deti v škole, dievčatá a mládenci na večierkoch. Ženy najradšej počúvala pri práci na poli a na priadkach. Tu si začala ich piesne zapisovať. Najprv podľa nárečia, potom podľa melódie. Tak sa do

kluknavských piesní zamilovala, že dávala deťom za domácu úlohu napísať texty dvoch až troch piesní a potom ich zaspievať. Piesne nemala len pre vlastné potešenie, ale i pre deti v škole a na vystúpenia na verejnosti. Takto si mladá učiteľka počínala neskôr v Drienove, v Krásnej nad Hornádom a v Košiciach.

Dvadsiateho deviateho januára 1942 bolo počuť Janku Guzovú po prvý raz v rozhlase. Za sprievodu ľudovej hudby spievala piesne zo Žakaroviec a z Kluknavy. Jej podmanivý hlas, temperamentný a vitálny prejav, regionálna írečitosť piesní a ich krása zaujali široký okruh poslucháčov. Toto vystúpenie znamenalo začiatok novej etapy činnosti Janky Guzovej. Pozývali ju na vystúpenia do Levoče, do Krompách, do Tatier a na ďalšie miesta. Keď v roku 1945 v obnovenom košickom rozhlase vzniklo oddelenie ľudovej hudby, učila už v Košiciach.

V rokoch 1945-48 často hosťovala v hudobných reláciách a participovala na tvorbe pravidelnej týždennej relácie Obrázky z dedín. V roku 1949 sa ako hosť dostala s národopisnou skupinou Živena na zájazd do Rumunska. Tento zájazd ju inšpiroval, aby v tom istom roku spievala na Cyrilometodských oslavách na hrade Devín so sprievodom 60-členého orchestru s názvom Cimbal. Neskôr s týmto orchestrom často nahrávala v rozhlase a vystupovala na koncertoch so sólistami SND nielen v Bratislave, ale aj v Brne, v Ostrave, v Prahe a v ďalších mestách Československa. Osobitnú pozornosť si zaslúžia koncerty v rokoch 1950-51 v pražskej Lucerne.

Na jar v roku 1969 opustila Janka Guzová spolu s manželom a dcérou Slovensko, usadila sa v New Yorku. V Amerike si zvykala ťažko. Pre útechu sa pokúšala o vystúpenia medzi krajanmi. Neskôr spolupracovala s folklórnym súborom Limbora v New Yorku a viedla jeho dievčenskú zložku. Medzi jej najvýznamnejšie vystúpenia patrí koncert v New Jersey v máji roku 1976. Konal sa pri príležitosti dvojstého založenia USA. Dôkazom toho, že si získala veľkú priazeň medzi krajanmi aj v Kanade, je Cena slovenského srdca, ktorú jej udelila Slovenská Kanadská národná rada v Toronte na Festivale slovenskej mládeže v roku 1986.

V roku 1992 mala Janka Guzová významné životné jubileum a zlaté jubileum svojho prvého vystúpenia. Slovenská Kanadská národná rada, slovenské inštitúcie a súbory v Kanade usporiadali na jej počesť v Toronte koncert pod názvom Spevom k srdcu národa. Pri tejto príležitosti jej udelilo ocenenie aj Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky. Odovzdali jej blahoprajný list predsedu SNR, predsedu Matice slovenskej, Svetového kongresu Slovákov v Kanade, Slovenského hudobného fondu, riaditeľa Slovenského rozhlasu a redakcie ľudovej hudby, kultúrnych inštitúcií na Slovensku, slovenských spolkov a súborov v Kanade i v USA. Pre vážnu chorobu sa však Janka Guzová nemohla zúčastniť. Ocenenia a pozdravy prevzala jej dcéra Želmíra.

Janka Guzová veľmi túžila ešte raz pozrieť sa na Slovensko, stretnúť sa s priateľmi i známymi. Žiaľ choroba jej neumožnila túto cestu uskutočniť. Zomrela 20. februára 1993 v New Yorku. Pred smrťou mala jedno prianie – odpočívať v rodnej zemi. Toto želanie sa jej splnilo. Manžel s dcérou previezli jej urnu na Slovensko a pod záštitou Matice slovenskej, za prítomnosti rodiny, priateľov a rodákov zo Žakaroviec ju 9. júla 1993 pochovali na Národnom cintoríne v Martine.

Anna Papiežová

Bubílková na Barrandove

Od januára tohto roku začala vysielať nová televízna stanica s hviezdickou v symbole. Jej názov je Barrandov a v reklame si zvlášť potrpí na prívlastku zábavná. V tomto duchu aj jej dramaturgia ladí každodenné programy, ktoré sa de facto žánrovo ani nelíšia od programov iných televízií.

Hlavné zábavné relácie má Barrandov zatiaľ dve: pondelkovú tritvrtv hodinovú talkshow fotografa Jana Saudka (vysiela sa o 21.10) a piatkovú 35-minútovú „Politickú strelnicu“ Slovenky Zuzany Bubílkovej (vysiela sa o 21.45). Toto je už jej tretia zábavná relácia v televízii, prvou bola „S politiky netančíme“ a druhou „Politické harašení“.

Jednotku s hviezdickou dostávala od divákov v týždňa na týždeň nováčka hodinovka, ktorú Z. Bubílková pripravovala vo dvojici s komediálnym hercom Miroslavom Šimkom (aj sa začínala tancom) a vysiela sa z divadelného javiska.

Keď nás nezabudnuteľný M. Šimek navždy opustil, jeho televízna partnerka dlhší čas v tomto médiu neúčinkovala. Nakoniec sa predsa len dala do autorskej práce na tematicky i žánrovo podobnom programe – „Politického harašení“, ktoré už malo trochu iné rubriky. Relácia bola obohatená, okrem iného, o rozhovory s pozvanými osobnosťami (účinkoval v nej napríklad i David Rath, ktorý prišiel s veľkou kyticou a bol veľmi galantný a vtipný). Autorkine satirické bonmoty a ironické hodnotenie konania čelných politikov boli tu však natoľko kritické (i keď veľmi vtipné), že realisticky zmysľajúci divák začal mať vážne obavy o budúcnosť tohto programu. A naozaj – „Harašenie“ sa v ČTV zrazu prestalo vysielať.

Odborníčka na politickú satiru potom prijala ponuku novovytvorenej súkromnej televízie Barrandov, a tak ju môžeme každý piatok večer vidieť v jej humoristicko-satirickej publicistickej pripravovanej 35-minútovke. (Prečo jej určili menšiu minútáž než J. Saudkovi?)

Skladbou sa relácia príliš neodlišuje od tej predošlej. Obsahuje vtipné rýmovačky, komentované a adekvátne strihané ukážky zo snemovne, citácie z diváckych ohlasov i rozhovory s hosťami „Strelnice“. (I keď to nie vždy sú čelní politici, reč sa zakaždým zvrtna na ich „vládnutie“, ako to bolo napríklad i v debate s mladou právničkou, Rómkou, Klárou Samkovou, a karikaturistom Štěpánom Marešom.) „Politická strelnica“ obsahuje aj anketové minirozhovory z pražských ulíc, realizované Jiřím Hudecom a dobre sa počúvajúcú interperetkinu sebakritiku.

Aby to bol program zaujímavý a naozaj zábavný (a takým aj je), evidentne od autorky vyžaduje kus tvrdej práce (napríklad v porovnaní s prácou na príprave talkshow J. Saudka). Len škoda, že režisér nevidí jej drobné nedostatky. Je to napríklad aj pomerne rýchle tempo reči Bubílkovej a jej nevýrazná interpretácia naozaj bohatých a vtipných viet. Na kvalite a účinnosti relácie nepridáva smiech – jeho zostríh, ktorý sa ozýva každú – i nevhodnú chvíľu. Takýto umelý smiech sa azda hodí do bezduchých televíznych amerických sitcomov, ale nie do relácie, vysielaanej z nahrávacieho štúdia. Dobrým ťahom bolo interpretku posadiť za stôl – takto už u nej nebaďať onú neistotu a akúsi obavu, ktorú prejavuje, keď pri rozprávaní stojí. (Lenže v tejto relácii nemôže vždy iba sedieť.)

P.S. Pri takomto type programu divák by rád poznal mená tých, čo sa na jeho prípravu podieľajú – režiséra, dramaturga, kameramana,... Avšak písmená, ktoré bežia po skončení programu, sú príliš malé, takže ich nemožno (ani s okuliarmi) rozlíšiť.

Jolana Kolníková

PREDPLATNÉ

Ponúkame vám možnosť za mimoriadne výhodných podmienok si náš časopis predplatiť.
Jedno číslo vás bude stáť len 10 Kč
(na Slovensku 10 Sk / 0,33 euro), pričom cena vo voľnom predaji je 18 Kč / 18 Sk / 0,6 euro! Dostanete ho teda za 55 percent ceny a nemusíte ho zháňať po stánkoch!!!
Sami si môžete zvoliť aj obdobie!

Napríklad za apríl 2009 až december 2009
zaplatíte 9 x 10 = 90 Kč / 2,987 euro

Zašlite objednávkový kupón s vyznačeným predplatným obdobím (prípadne si časopis objednáte telefonicky), my vám začneme zasílať magazín Slovenské dotyky a zároveň vám pošleme i vyplnenú zloženku, ktorou uskutočnite úhradu.

Predplatné v ČR:
Pisomné objednávky:
Vydavateľstvi MAC, s.r.o.,
U Plynárny 404/91,
101 00 Praha 10
Telefonické objednávky:
226 218 865

Predplatné v SR:
Pisomné objednávky:
Magnet-Press Slovakia,
P. O. Box 169, Teslova 12,
830 00 Bratislava
Telefonické objednávky:
244 454 559, 244 454 628

Firmy (z ČR i SR) môžu uhradiť predplatné aj na základe faktúry. Platí normálny postup, treba len na objednávkový kupón dopísať heslo „faktúra“ a priložiť lístok s vašim IČO, DIČ a bankovým spojením.

Objednávky do zahraničia (mimo ČR a SR) na rok 2009 prijíma redakcia. Poplatok 15 USD (Európa a zámorie pozemnou cestou), respektíve 20 USD (zámorie letecky) uhradte na náš účet číslo 192786560227/0100 v Komerčnej banke, pobočke Praha-Mesto.

SLOVENSKÉ DOTYKY

Magazín Slovákov v ČR
OBJEDNÁVKOVÝ KUPÓN

.....
meno a priezvisko

.....
adresa (vrátane PSČ)

od mesiaca:

do mesiaca:

.....
Foto na titulnej stránke: Jan Zavelpis

Mesačník SLOVENSKÉ DOTYKY,
Magazín Slovákov v ČR, č. 3/2009

Vydavateľ: Slovensko-český klub, Anastázova 15, 169 00 Praha 6, IČO: 65398777
Vydavateľstvo: Vydavateľstvi MAC, s.r.o., U Plynárny 404/91, 101 00 Praha 10
Adresa redakcie: Salmovská 11, 120 00 Praha 2, tel.: 224 918 483
tel./fax, záznamník: 224 919 525, e-mail: dotyky@czsk.net, http://dotyky.czsk.net
Séfredaktorka: Nada Vokusová, zástupca séfredaktorky: Vladimír Skalský,
grafická úprava: Jozef Illiaš, jazyková úprava: Éva Svorová

Foto na titulnej stránke: Jan Zavelpis

Inzerciu prijíma redakcia

Rozširuje PNS, Mediaprint&Kapa, Transpress a súkromní distributéri
Vychádza s finančným príspevkom Ministerstva kultúry ČR
Podávanie novinových zásielok povolila Česká pošta, s.p., odštepny závod Praha,
č. j. NOV 6098/96 zo dňa 23. 8. 1996, reg. č. MK ČR 7535,
Vyšlo 1. 3. 2009

Redakčná rada:

Anton Baláž, Ladislav Ballek (predseda), Vojtěch Čelko, Lubomír Feldek,
Vladimír Hanzel, Emil Charous, Ján Rakytko, Vladimír Skalský,
Juraj Šajmovič, Marián Vanek, Robert Vano, Nada Vokusová, Gabriela Vránová

Vydavateľstvi
spol. s r.o. **MAC**

U Plynárny 404/91, 101 00 Praha 10
tel./fax: 226 218 865
e-mail: info@vydavatelstvimag.cz

Nabízí

• zajištění
kompletního vydavateľsko-nakladateľského servisu
foto, grafická úprava, tisk,
správa predplatiteľského kmeňa,
distribúcie predplatiteľom
pro periodika i knižní publikace

• vlastní produkci

50 druhů diet při nejčastějších onemocněních,
stolní kalendáře "Práce na zahrádce",
"Recepty pro diabetiky",
knihy s hobby a sportovní tematikou.
Více o nás a našich titulech včetně
možnosti pohodlného nákupu
v našem e-shopu, naleznete
na www.vydavatelstvimag.cz

Tvorbu Kataríny Alexyovej - Fígerovej prezentujeme od roku 1996 a vystavovali sme ju viackrát. V roku 1997 dokonca aj s tvorbou šiat, plášťov a iných, ktoré boli zdobené maľbou (najčastejší materiál bol hodváb). Je nám trochu ľúto, že sa autorka modelovej tvorbe už nejaký čas nevenuje. Keď sme pripravovali expozíciu pre tohoročný veľtrh súčasného umenia ART Prague 2009, chceli sme prezentovať nielen maľbu, ale aj sochu. A vedeli sme, že maľba Kataríny Alexyovej - Fígerovej mimoriadne dobre korešponduje so sochami doc. Milana Lukáča. Ukázalo sa, že už spolu vystavovali a dlhšie spolupracujú.

Blues

**Kataríny
Alexyovej
– Fígerovej**

Katarína Fígerová ukončila štúdium na SPŠG v Bratislave v roku 1982. V rokoch 1982-89 pracovala v grafickom ateliéri, od roku 1990 má slobodné povolanie. Svoju výtvarnú činnosť otvorila výstavou v Lahti – Fínsko (1982), nasledovali výstavy vo Varšave – Poľsko (1987), v Bratislave, Wirthse – Nemecko a Montreale – Kanada (1993). V Prahe vystavovala v D+Gallery a Art Centre (1996, 1997, 1999), v ďalších rokoch vystavovala samostatne v Bratislave (2001, 2002, 2003 a 2005), v Taliansku v roku 2005. Zúčastnila sa na viacerých kolektívnych výstavách.

Tvorba umelkyne je rôznorodá. Venuje sa maľbe, tvorbe odevov, na ktoré sama výtvarne tvorí (maľba na hodváb). Nezastavuje sa ani pred materiálovým experimentom. Piesok, kov, pastózne pigmenty tlačia obraz do priestoru a vytvárajú z neho plastické médium. V plochách sa objavujú „nájdene predmety“ z okolitého sveta, ktoré sa na prvý pohľad zdajú banálne. Kompozícia jej obrazov je hutná, maľba pastózna, často vrstvená, farebnosť výrazná (syta modrá farba, červená, zelená, žltá, mnoho odtieňov belasej...). V komornej grafike je farebnosť monochromnejšia, kompozícia kompaktnjšia, s výraznými geometrickými prvkami.

Svoju inšpiráciu hľadá predovšetkým v prírode. „Je to svet, ktorý mi otvára oči.“ Raz sú to geometricky štylizované tvary, pripomínajúce architektúru zabudnutých vekov, inokedy sa geometria rozptyľuje a z plátna sa vynárajú pôsobivé figuratívne motívy... Hoci autorka stále pracuje s rytmom delených plôch, vo farebnom svete sa čoraz viac presadzujú uvoľnené rozmaľované plochy.

Obrazy Kataríny Fígerovej sú v zbierkach VÚB Bratislava, v Slovenskej sporiteľni Bratislava, v Správe letiska Bratislava (súbor obrazov), v Štátnej veterinárnej správe a v mnohých súkromných zbierkach doma i v zahraničí.

Veríme, že obrazy umelkyne zaujmú v máji pražské publikum rovnako ako nás.

Jiřina Divácká

